

Länsstyrelsen
Blekinge

Vård- och Underhållsplan

Afvelsgärde gård, Lyckeby

Rapport: 2019:17

Rapportnamn: Vård- och Underhållsplan Afvelsgärde gård, Lyckeby

Utgåva: Endast publicerad på hemsida

Utgivare: Länsstyrelsen Blekinge län, 371 86 Karlskrona

Hemsida: www.lansstyrelsen.se/blekinge

Dnr: 432-1162-2017

ISSN: 1651-8527

Författare: Ankdammen konsult

Foto/Omslag: Äldre foto på magasin och stall/ladugård (Källa: Edvard Ruben).

Kontaktperson: Ulrika Haraldsson, ulrika.k.haraldsson@lansstyrelsen.se

Länsstyrelsens rapporter: www.lansstyrelsen.se/blekinge/tjanster/publikationer

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
MEDVERKANDE OCH METOD	1
VÅRDPLANENS UPPLÄGG	1
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	3
KULTURHISTORISK BAKGRUND	4
<i>Lyckå stad och Afvelsgärdes grundande</i>	<i>4</i>
<i>Afvelsgärde gård</i>	<i>5</i>
<i>Den äldsta trädgårdshistorien</i>	<i>6</i>
<i>Formträdgården</i>	<i>7</i>
<i>Landskapsparken</i>	<i>10</i>
<i>Trädgården närmast huvudbyggnaden</i>	<i>12</i>
<i>Övriga trädgårdar</i>	<i>15</i>
<i>Kronologisk översikt</i>	<i>15</i>
INVENTERING	17
TRÄDGÅRDARNA OCH PARKEN	18
<i>Formträdgården</i>	<i>18</i>
<i>Landskapsparken</i>	<i>21</i>
<i>Trädgården närmast huvudbyggnaden</i>	<i>24</i>
<i>Övriga trädgårdar</i>	<i>26</i>
BOSTADSBYGGNADERNA	27
<i>Mangårdsbyggnaden</i>	<i>28</i>
<i>Södra flygeln</i>	<i>35</i>
<i>Norra flygeln</i>	<i>38</i>
<i>Gula villan</i>	<i>41</i>
<i>Gårdshuset/Rättarbostaden</i>	<i>44</i>
EKONOMIBYGGNADERNA	46
<i>Mangelboden</i>	<i>46</i>
<i>Vattenmagasinet</i>	<i>47</i>
<i>Vagnslider</i>	<i>48</i>
<i>Oxstall/Maskinhall/Fårstall</i>	<i>50</i>
<i>Magasin</i>	<i>52</i>
<i>Stall/Ladugård</i>	<i>55</i>
<i>Foderlada/Loge</i>	<i>59</i>
<i>Loge/stall</i>	<i>61</i>
<i>Häststall/Kalkonstall/Veterinärstation</i>	<i>64</i>
<i>Svinhus</i>	<i>67</i>
<i>Bränneri</i>	<i>67</i>
TRÄDGÅRDSPAVILJONGERNA	68
<i>Trädgårdspaviljong 1</i>	<i>68</i>
<i>Trädgårdspaviljong 2</i>	<i>70</i>
<i>Trädgårdspaviljong 3</i>	<i>71</i>
MURVERK OCH ANDRA ANLÄGGNINGAR I STEN	72
KULTURHISTORISK VÄRDERING	74

AFVELSGÄRDE	74
TRÄDGÅRDEN OCH PARKEN	74
<i>Formträdgården</i>	75
<i>Landskapsparken</i>	76
<i>Trädgården närmast huvudbyggnaden</i>	77
<i>Övriga trädgårdar</i>	77
BYGGNADERNA	78
<i>Mangårdsbyggnaden</i>	78
<i>Ekonomibyggnader</i>	79
<i>Trädgårdspaviljongerna</i>	80
MÅLSÄTTNING OCH UTVECKLING	81
SKYDDSFÖRESKRIFTER	82
GENERELLA VÅRDKRAV	84
KÄLLFÖRTECKNING	86
BILAGOR	87

Inledning

Denna vård- och underhållsplan har tagits fram av Ankdammen Konsult på uppdrag av Länsstyrelsen i Blekinge under 2017.

Länsstyrelsen har givits möjlighet att yttra sig över vård- och underhållsplanen som är giltig i 10 år efter att den godkänts. Efter 10 år ska planen revideras.

Medverkande och metod

Inventering och rapportskrivning avseende byggnader, samt en övergripande historisk sammanställning, har gjorts av bebyggelseantikvarie Linnéa Stolle, Ankdammen konsult.

En genomgång av relevant källmaterial har tidigare gjorts av Ivar Wenster, Ankdammen konsult. Sammanställningen har legat till grund för den kulturhistoriska bakgrunden. Fastighetsägaren Edvard Ruben har varit delaktig under inventeringarna och bidragit med uppgifter om byggnaden och parken.

Inventering och rapportskrivning av de delar som berör trädgårdar och landskapspark har utförts av landskapsarkitekt Katharina Henriksson, WSP Karlskrona.

Inventering av träd och sortbestämning har utförts av trädgårdsmästare Sven Plasgård.

På grund av att mangården används som privatbostad har fotografier av interiören begränsats till detaljbilder. De delar som rör trädgårdar och landskapspark baseras på inventering i fält samt arkiv- och litteraturstudier.

Materialet i gårdsarkivet förvaras idag på Lunds landsarkiv. Detta innehåller en mängd äldre fotografier som ger information om park och trädgårdar. Det finns dock inga kartor över gården bevarade i detta arkiv. De kartor som återfunnits finns på lantmäteriet samt på gården. Materialet är mycket begränsat. Det saknas kända kartor eller planer över trädgården under 1700-talet. Även äldre handlingar som gårdsräkenskaper, kvitton eller visitationsprotokoll som skulle kunna ge information om den äldre trädgårdshistoriska bakgrunden saknas idag.

Vårdplanens upplägg

Planen är strukturerad på följande sätt:

- En övergripande del för orientering bestående av administrativa uppgifter.
- En del vars syfte är att ge en övergripande och sammanhängande bild av gårdens kulturhistoria genom att beskriva traktens och sedan gårdens historia. Viktiga årtal är sammanfattade i en översiktlig kronologi i listform.
- En inventering som beskriver trädgårdarnas och parkens placeringar, avgränsningar, strukturer och växtmaterial för att sedan redovisa vilka åtgärdsbehov som finns.
- En inventering av gårdens byggnader. Dessa beskrivs först i textform medan byggnadsdelarnas nuvarande skick och skador framförs i tabellform.

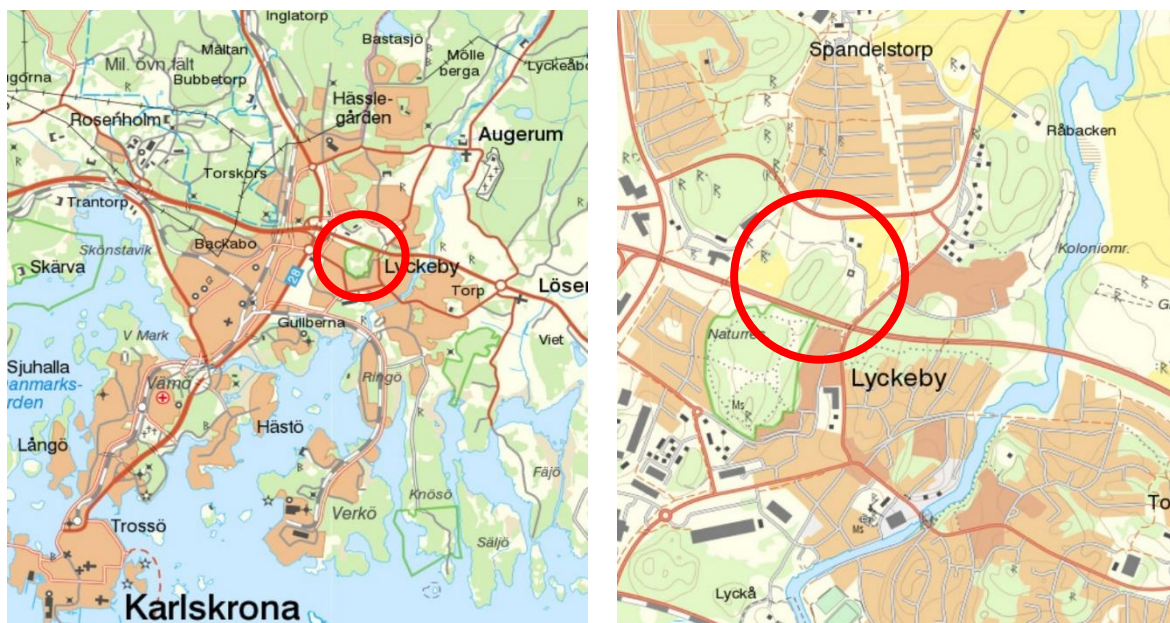
Åtgärdsbehoven som föreligger både byggnaderna och trädgårdarna och parken delas in i tre kategorier:

- Akuta åtgärder. Åtgärder som skall vidtas snarast (inom 1 år) för att förhindra att skadan förvärras eller ger upphov till följdskador.
- Åtgärder inom 1-3 år. Åtgärder med normal prioritet eller som skall samplaneras med andra åtgärder.
- Åtgärder inom 4-10 år. Skador som inte förvärras inom överskådlig tid eller får följdskador.

Den kulturhistoriska värderingen klargör sedan de olika kulturhistoriska värdena som finns på gården och i kapitlet Målsättning och utveckling beskrivs hur man i framtiden ska arbeta med Afvelsgärde gård för att bevara dessa värden. Därefter följer en del om skyddsföreskrifter, vilken beskriver de lagskydd gården står under.

Underhållsplanen avslutas med kapitlet Generella vårdkrav och berör allmänna riktlinjer för vad man bör tänka på i det långsiktiga underhållet av byggnadsminnet.

Administrativa uppgifter

Figur 1 - Karta med Afvelsgårde gård inringad (Källa: Lantmäteriet).

Fastighetsbeteckning	Karlskrona Afvelsgårde 1:1
RAÄ-nr.	21320000039488
Landskap	Blekinge
Län	Blekinge
Kommun	Karlskrona
Socken	Lyckeby
Skyddsstatus	Byggnadsminne sedan 2015-05-25

Kulturhistorisk bakgrund

Lyckå stad och Afvelsgärdes grundande

Afvelsgärde gård grundlades ursprungligen som en del av Lyckå slott som spelade en viktig roll i den medeltida staden Lyckås framväxt. Lyckå omnämns första gången 1449 då adelsmannen Claus Nielsen Sparre förvärvade en bit mark och lät uppföra en gård och en mindre borganläggning. Staden låg strategiskt placerad invid Lyckebyån där denna kommunikationsväg från land möter havet. Staden, som troligtvis anlades under 1400-talet, var en handelsstad med stadsprivilegier.

Borgen som Sparre lät bygga kom senare även att fungera som länsborg för Lyckå län och spela en viktig roll i det politiska spelet kring länsindelningar i dåvarande Danmark¹. År 1545 fick borgen ge plats åt Lyckå slott som byggdes på samma plats. I samband med Christian IV:s anläggande av staden Kristianopel på ön Korsaskär, upphörde Lyckås stadsprivilegier. Anledningen var att den danske kungen ville att befolkningen skulle bosätta sig i Kristianopel som ingick som den östligaste länken i den danska befästningslinjen mot Sveriges gräns. Han gick så långt som att utlova sju års skattefrihet för borgare som frivilligt bosatte sig i den nya staden. Lyckå slott revs i samband med detta och byggnadsmaterialet användes till befästningsanläggningar i Kristianopel.

Afvelsgärde gård, som dittills hade varit en del av slottsanläggningen, kom efter rivningen att fungera som löneboställe åt kungens befallningsmän (fogdar). Efter freden i Roskilde 1658 blev gården utarrenderad men återgick till statlig ägo 1678, i samband med det planerade bygget av staden Karlskrona. Gården kom då att fungera som landshövdingebostad och residens. När Karl XI år 1679 kom för att planera anläggandet av staden Karlskrona bodde han på Afvelsgärde².

¹ Stenholm

² Swahn

Afvelsgärde gård

Figur 2 - T.v: Karta från 1887 föreställande gården med dess trädgårdar och park. T.h: Aktuell situationsplan över gården och dess byggnader: 1 mangårdsbyggnaden, 2 södra flygeln, 3 mangelboden, 4 norra flygeln, 5 gula villan, 5a stenkällare, 5b äldre vedbod/dass som revs i mitten av 1970-talet, 6 gårdshuset/rättarbostaden, 7 vattenmagasinet, 8 vagnslider, 9 oxstall/vagnbod/fårstall, 10 magasin, 11 stall/ladugård, 12 foderlada/loge, 13 loge/stall, 14-15 häststall/kalkonstall/veterinärstation, 16 svinhus, 17 bränneri (Källa: Lantmäteriet).

Afvelsgärde ägor ligger strax norr om samhället Lyckeby (tidigare Lyckå) omgärdad av några höjdparter. Gården består idag av en mangårdsbyggnad, bostads- och ekonomibyggnader, en formträdgård och en landskapspark. Utöver grundplanen finns ingenting bevarat av den ursprungliga gårdsanläggningen. De flesta byggnaderna är uppförda under 1800- och 1900-talen men rester av den äldre mangårdsbyggnaden finns bevarade inuti den nuvarande mangårdsbyggnaden. Under 1700-talets första hälft återfick gården tillfälligt sin funktion som löneboställe åt befallningsmän för att sedan under 1750-talet åter bli landshövdingens bostad.

Under senare delen av 1700-talet, i samband med att överstelöjtnant Carl Gustav Thornqvist övertog gården, utökades gårdsarealen och kom att omgestaltas. Han lät uppföra de tre lusthusen i formträdgården.

Gården förblev i privat ägo efter 1800-talet och kom genom åren att genomgå några större förändringar. Under 1800-talet var Afvelsgärde centrum för en omfattande industriproduktion av textilier till segelduksproduktion under ledning av den dåvarande ägaren Fabian Philip.

Senare under 1800-talet kom gården genom ingifte att övergå i släkten Rubens ägo, som äger gården än idag. Fokus skiftade från industriproduktion till utvecklandet av jordbruket på gården. Gården utökades med flera fristående gårdar och produktionen gick från att ha varit diversifierad från början till att bli allt mer specialiserad. Byggnadsbeståndet utvidgades med ladugårdar, bränneri, magasin och ladugård/stall samt inspektorsbostadshus. Vid sekelskiftet 1900 genomfördes en kraftig modernisering då nästan alla byggnader förändrades. Det investerades mycket i ekonomibyggnaderna och ett nytt häststall och en ladugård byggdes. Det hängde ihop med att produktionen på gården blev mer specialiserad med trädgårdsmästeri och mjölkproduktion. Det var en utveckling som flera stora jordbruk runt Karlskrona hade gemensamt vid den här tiden.

Det odlades även potatis och sockerbetor. Efter 1950 utvecklades succesivt denna produktion till förmån för bland annat produktion av fjäderfä. Idag ägs gården av Edvard Ruben och verksamheten utgörs huvudsakligen av skogsbruk, uthyrning av hästboxar i den tidigare ladugården, uthyrning av gårdsbostäderna och uthyrning av den tidigare stall- och logbyggnaden till en veterinärstation.

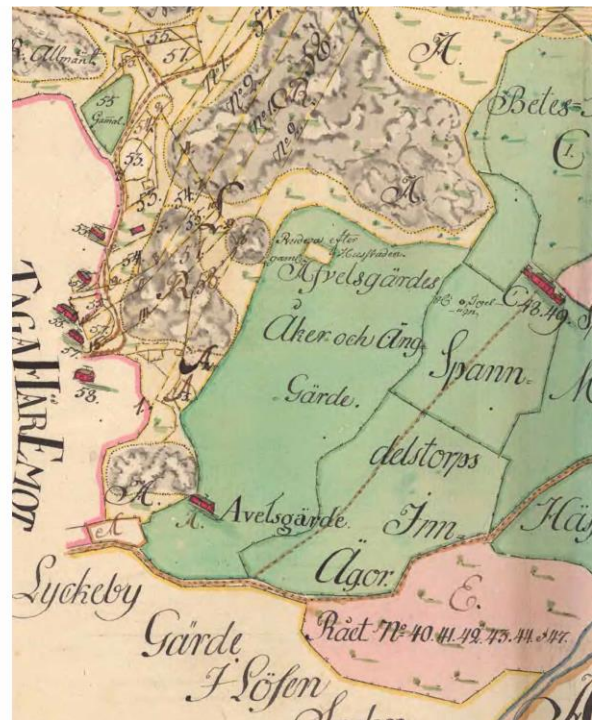
Den nuvarande mangårdsbyggnaden är kraftigt ombyggd i flera olika skeden. Den uppfördes under 1700-talets första hälft men kom att byggas om omkring sekelskiftet 1800. Den dåvarande ägaren Thornqvist lät bygga ut mangården med två rum och fyra kabinett. Förutom tillbyggnaden omgestaltades fasaderna, det tidigare brutna taket ersattes av ett sadeltak och portiken i söder tillkom. I samband med att familjen Ruben tog över gården runt sekelskiftet 1800/1900 omgestaltades byggnaden på nytt. Hela byggnaden höjdes upp, nya trappor av granit tillkom och fasaderna omgestaltades i linje med hur de varit utformade under slutet av 1700-talet.

Den äldsta trädgårdshistorien

Den äldsta trädgårdshistorien vid Afvelsgärde är idag okänd. Information om trädgården under den danska tiden samt från århundradet efter freden i Roskilde 1658 saknas helt. Inte förrän under 1700-talet börjar upplysningar om en trädgård dyka upp i källmaterialet³. Utifrån gårdens roll som kronohemman under Lyckå slott kan man dock dra slutsatsen att det under 1500-talet med hög sannolikhet fanns en trädgård vid Afvelsgärde vid denna tid med en tydlig nyttofunktion. Möjligheten att odla trädgårdsprodukter var begränsad vid Lyckå slott och Afvelsgärde kan därför tidigt ha haft en trädgård som försörjde ämbetsmännen knutna till slottet. Till skillnad från Lyckå slott, som revs omkring år 1600, kom Afvelsgärde att ha en framträdande roll med stark koppling till den statliga administrationen långt in på 1700-talet (med en kortare period av utarrendering åren efter Roskildefreden 1658). Att kung Karl XI valde att bo på just Afvelsgärde i samband med planeringen av Karlskrona 1679, talar för att gården var i gott skick. Gårdsanläggningens ursprungliga placering liksom trädgårdens läge var under 1600-talet troligtvis något norr om den nuvarande gården. Lantmäterikartorna från 1750-talet visar tydligt var en äldre byggnad legat placerad, i gränsen mellan in- och utägena.

³ N. H. Sjöborg, Utkast till Blekinges Historia och Beskrifning, 1972.

Formträdgården

Figur 3 - Läget för det gamla huset utritat på geometriska kartor över skog och utmark upprättade av Gabriel Wickenberg 1759 och 1755 (Källa: Lantmäteriet).

Oklarheterna kring ett äldre gårdsläge gör det svårt att bestämma åldern på de äldsta delarna av formträdgården vid Afvelsgärde. Från 1750-talet finns gården utmarkerad i sitt nuvarande läge på flera lantmäterikartor och trädgården bör alltså åtminstone anlagts vid denna tid, kanske något tidigare (beroende på när byggnaderna uppfördes). Under 1700-talet blev en påkostad trädgård alltmer viktigt vid storgårdarna. Trädgården ingick ofta i en arkitektonisk helhet tillsammans med byggnader och vägar. År 1748 köptes Afvelsgärde av Landshövdingen Lars Dahlman, och kanske var det under hans period som en formträdgård anlades i anslutning till huvudbyggnaden.

Figur 4 - Utsnitt ur karta över inägorna till Mölletorps by, upprättad av Gabriel Wickenberg 1779 som visar trädgården vid granngården Spandelstorp (Källa: Lantmäteriet).

Närliggande gårdar hade vid denna tid påkostade trädgårdar vilket talar för att Afvelsgärde också hade det. Inte långt från Afvelsgärde låg Wedeby som 1756 hade en mycket omfattande symmetrisk trädgårdsanläggning enligt det senaste modet, och också vid det närliggande Augerum fanns en storslagen trädgård. Även granngården Spandelstorp hade en större trädgård vid 1700-talets mitt, denna verkar dock ha varit av äldre karaktär placerad en bit från huvudbyggnaden.

Vid Afvelsgärde tycks det tidigt funnits en ambition att i barock anda räta ut linjerna och samordna byggnader och trädgård i en rätvinklig helhet. På en broderad tavla från tidigt 1800-

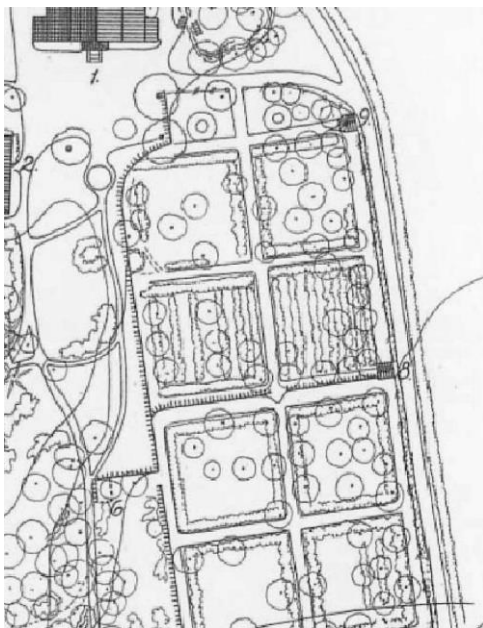
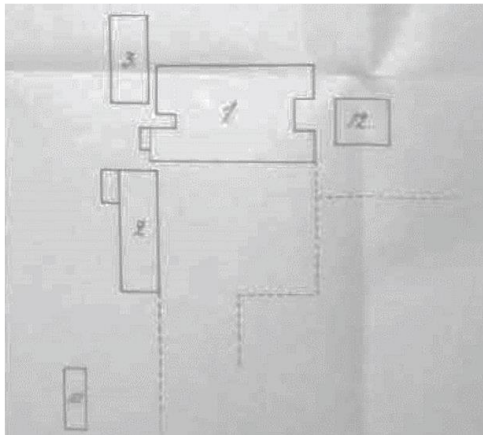
tal framgår även en rak gångväg i linje med formträdgårdens västra stödmur som tidigare ledde fram mot entrén⁴. Det har troligtvis funnits fler äldre vägar och gångvägar som under åren ändrats eller övergått i ett nytt gångsystem i landskapsparken. Formträdgården vid Afvelsgärde fick som nämnts tydliga drag av 1700-talets trädgårdsideal, men med en gestaltning anpassad efter platsens landskapliga förutsättningar. Mittgången i trädgården, slutade inte i huvudbyggnadens entré som annars var vanligt i samtida anläggningar. Istället fick denna ett avslut strax öster om huvudbyggnaden där en höjd ligger. Denna höjd har genom åren både rymt en mindre byggnad, med källare, samt en utsiktsplats med trappa med bänkar och bord. Från detta område har man en vacker utblick över trädgården och dess symmetriska uppbyggnad och i motsatt riktning har kullen med sin byggnad fungerat som ett blickfång. På en karta från 1870-talet syns även hur det tidigare funnits en rund plantering som avslut i norr, nedanför kullen. Formträdgården delades enligt kartmaterial från 1870-talet in i 8 kvarter omgivna av grusgångar. Den omfattande stödmuren i granit utmed delar av den västra sidan, fanns troligen redan vid anläggningstiden och avspeglar ett omfattande arbete/ambition med att skapa en tydlig och rak gräns för trädgården. Eventuellt har trädgården byggts ut i två etapper - stödmuren väster om de fyra första kvarteren övergår i en betydligt lägre mur med annan karaktär utmed de södra kvarteren.

N.H. Sjöborg skrev i sin bok Blekings historia och Beskrivning, 1792 följande angående Afvelsgärde trädgård: "Till Lyckeby socken hörde tillförne Afvelsgärde 3/4 h. som är väl bebyggt med tvåvånings trähus, och har en vacker därvid belägen trädgård". Tyvärr saknas närmare beskrivningar över trädgården, men troligtvis hade den ett liknande uttryck som kartmaterialet och äldre fotografier avspeglar. Redan under 1700-talet innehöll trädgården sannolikt fruktträd. Även bärbuskar såsom krusbär ingick tidigt i trädgårdens nyttoplanteringar. Från samtida trädgårdar som Augerum och Johannishus finns beskrivningar av just krusbärsodlingar liksom andra nyttoodlingar som förlades inne i formträdgårdarna. Vid Johannishus växte krusbärsbuskarna som inramning runt kvarteren i den symmetriska trädgården- nytta förenades på detta sätt med nöje. Dagens krusbärsbuskar i Afvelsgärdes formträdgård, finns med på fotografier från tidigt 1900-tal och var redan då mycket gamla. De raka grusgångarna som omgav kvarteren fanns kvar långt in på 1900-talet och syns tydligt på den plan som Nordiska museet tog fram i samband med sin mangårdsinventering som utfördes 1936. På denna plan syns även hur kvarteren ramades in av häckar. Närmast kullen i norr framgår även hur området med rundeln nedanför kullen omvandlats till häckplanterade ytor, med de karaktärskapande buxbomsrundlarna som fortfarande finns kvar. Planteringarna i dessa kvarter bör vara utförda någon gång mellan 1880 och 1900 (då de finns med på fotografier från 1907) och ramades in av ett staket i trä som fortsatte utmed den östra sidan av anläggningen. Staketet ersattes under 1900-talet med en formklippt buxbomshäck som tyvärr frös bort i öster under mitten av 1960-talet. Denna kom sedan att ersättas av en vresroshäck. Det är oklart när lusthusen som finns i formträdgården placerades i sitt nuvarande läge. Märkligt nog finns inte lusthusen med på kartmaterial från 1870-talet, medan byggnaden som låg på kullen öster om huvudbyggnaden, liksom övriga byggnader vid gården är utmarkerade. Lusthusen fick en viktig roll i anläggningen då de placerades som blickfång i slutet av tvärgångarna samt i söder där mittgången slutade.

⁴ Ivar Wenster och Sven Plasgård, Park- och bebyggelseutredning Afvelsgärde gård, 2013, s. 15.

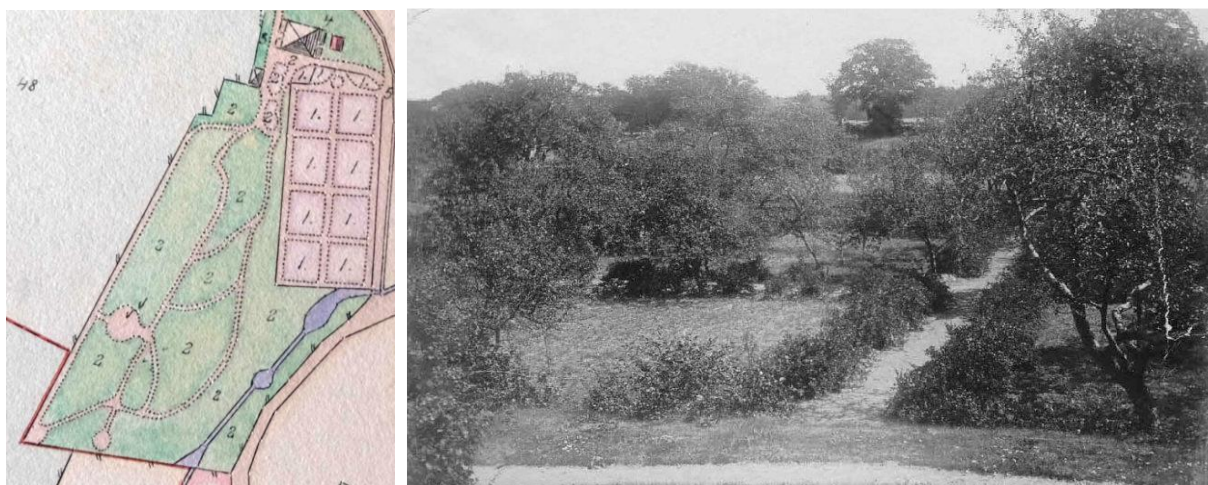
Carl Gustaf Thornqvist (1757-1808) köpte gården 1793 och utförde då omfattande ombyggnationer. Vid denna tid blev antiken en inspiration både inom byggnadsarkitekturen och i trädgårdarna/parkerna. Inspiration hämtades även från Asien/Kina eller andra exotiska länder. Den antikinspirerade portiken vid entrén till Afvelsgärde byggdes under denna tid, och samma anda avspeglas i lusthusens utformning. De två lusthusen i öster hade tidigare ett staket i linje med sina gavlar mot öster (se bild nedan). På planen från 1936 som Nordiska museet utförde syns även hur en häck vid denna tid löpte utanför staketet. Formträdgården bevarades under hela 1800-talet. Nyttofunktionen präglade trädgården, men införlivades i den övergripande arkitektoniska helheten liksom tidigare, med raka planteringar av bärbuskar. Den norra delen av trädgården hade en mer prydnadsbetonad karaktär, med sina formklippta buxbomsrundlar.

Under 1900-talets andra hälft ersattes gångvägarna inne i trädgården med gräs, men många av träden och bärbuskarna fortlevde. En rabatt med perenner och lökväxter kom att anläggas utmed stödmuren i trädgårdens mitt någon gång under 1900-talet.

Figur 5 - Överst fr. v: Karta över byggnaderna vid Afvelsgärde från 1819. Trädgårdens mur är inritad söder om huvudbyggnaden (Källa: Blekingemuseum). Fotografi som visar buxbomsrundlarna i den norra delen av formträdgården, okänt datum (Källa: Gårdsarkivet). Underst fr. v: Utsnitt ur kartan som Nordiska museet tog fram över Afvelsgärde i samband med mangårdsinventeringen 1936 (Källa: Blekingemuseum). Fotografi som visar lusthuset längst i norr och trästaketet utmed den östra sidan av formträdgården (Källa: Nordiska museets mangårdsinventering 1936).

Landskapsparken

Figur 6 - T. v: Utsnitt ur karta över ägorna till Afvelsgärde från 1887 med landskapsparken upprättad av Carl Slöör (Källa: Kartrummet Afvelsgärde). T. h: Utsiktsplatsen i landskapsparkens sydvästra hörn 1936 (Källa: Nordiska museets mangårdsinventering).

Vid Afvelsgärde finns idag en landskapspark norr om den formella trädgården. Liksom formträdgården är anläggningen av denna park svår att tidsbestämma.

Parkens gestaltning stämmer i sin placering, innehåll och formspråk med ett friare parkideal som går under flera benämningar, bl.a. romantisk park, engelsk park, engelsk landskapspark eller landskapspark och började spridas i Sverige under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal. Under 1770-talet hade Gustav III arbetat om Ekolsunds park och parken vid Drottningholm i den 'engelska smaken', där ett helt nytt formspråk presenterades. Den anläggning som framförallt kommit att stå som förebild till många landskapsparker är dock Hagaparken i Stockholm.⁵ I Blekinge finns emellertid en betydligt närmare anläggning, Skärfva utanför Karlskrona, anlagd under 1780-talet som kan ha utgjort en lokal förebild. Carl Gustaf Thornqvist som ägde Afvelsgärde vid 1700-talets slut bör ha varit på besök eller väl känt till Skärfvas park då han liksom parkens upphovsmän, varvsamiralen Fredrik Henrik af Chapman och Carl August Ehrensward, var kopplad till flottan via sitt ämbete. Portiken med de räfflade kolonnerna på Afvelsgärde påminner något om Skärfvas portik vilket antyder en koppling. Thornqvist kan efter ombyggnationen av huvudbyggnaden även fortsatt med en landskapspark enligt det senaste modet. Landskapsparkerna uppkom med det engelska beteslandskapet som huvudsaklig förebild.

⁵ Svensk trädgårdskonst under fyrahundra år, 2000, s. 311.

Träddungar, vattendrag, höjdparter och böljande gångvägar som anpassades till terrängen utmärkte dessa parker som kan ses som de formstarka trädgårdarnas motpol. Till dessa anläggningar knöts utblickar och överraskningar, i form av grottor, antikinspirerade tempel, statyer med mera, som skulle förhöja upplevelsen för vandraren.

I de tidigaste landskapsparkerna var det den svenska naturen som utgjorde utgångspunkten, med övervägande svenska trädslag. Detta kom att ändras under mitten av 1800-talet då en fascination för exotiska träd och buskar spreds. Landskapsparker anlagda under 1800-talet har därför ofta en högre andel träd med exotiskt ursprung ofta med avvikande bladfärg, eller formspråk. Vid Afvelsgärde utgörs trädskiktet av övervägande svenska trädslag, vilket talar för att den anlagts före mitten av 1800-talet. Det kuperade och skogsklädda höjdpartiet i väster lämpade sig mer än väl för en landskapspark. Här fanns stora stenblock, vackra inhemska träd, inslag av vatten i söder, samt en intressant sluttande terräng. Landskapsparkerna innehöll ofta inte en enda rak gångväg, och parkens mystik byggdes upp av gångvägarnas krökningar där man som besökare aldrig på förhand visste vad som dolde sig bakom nästa krök. På det bevarade kartmaterialet från 1870-talet över Afvelsgärde, framträder tydligt landskapsparkens gångvägar. Något förbryllande är de två mycket raka gångvägarna som gick i nordöst-sydvästlig riktning parallellt med varandra genom parken.

Fotografier från tidigt 1900-tal visar hur dessa omgavs av lövgångar av avenbok, ett inslag som under 1700-talet var förekommande i de formella anläggningarna, men mer ovanligt i landskapsparkerna. Den västra av dessa gångvägar är anlagd utefter en äldre stenmur troligen äldre än parken. Utsiktsplatser och mötesplatser anlades som viktiga delar i landskapsparken, två i söder och en i parkens mitt. Dessa finns med på kartorna från 1870-talet och anlades sannolikt samtidigt som övriga nya gångvägar. Det finns fotografier från tidigt 1900-tal bevarade över utsiktsplatsen som låg i det nordvästra hörnet av parken. Här fanns vid denna tidpunkt flera murar som idag är rasade, samt en klippt avenboksportal, och man skimtar utsikten mot sydväst. De två övriga platsbildningarna, anlades med ett träd i centrum, varav den i parkens mitt kan ha omgivits av så kallade torvbänkar. Dessa är en mycket gammal form av "sittmöbel" som redan under medeltiden användes i trädgårdar. Detta var en jordöverfylld träkonstruktion besådd med gräs, vilket bildade en grön sittplats. Dessa syns idag svagt som cirkelformade vallar runt platsbildningen. Den bäck som rinner i söder hade under 1800-talet utvidgas i tre dammar varav den som låg längst i norr bildade fond till formträdgården. Under 1800-talet kom landskapsparken vid Afvelsgärde att på några platser planteras med mer avvikande trädslag. Två äldre lärkträd planterades omkring 1830 vid den norra entrén till landskapsparken av Moritz Ruben som under en hästfärd genom Europa tagit med sig några lärkfrön hem. Ett systerträd till dagens lärkträd, föll i en storm 2007. Några äldre hängaskar har även tagits bort på senare tid i närheten av vattnet i söder. I parken planterades även exemplar av tuja och en blodbok under 1800-talet och det tidiga 1900-talet. I den sydvästra delen av landskapsparken anlade Alfred Ruben (född 1848) en trädgård omgiven av terrassmurar varav spår i form av växtlighet som exempelvis några äldre tujor och doftschersminen finns kvar idag. När E22 anlades kom denna att byggas rakt genom den södra delen av landskapsparken. Detta innebar att den södra delen skildes helt från den övriga parken och ett större område av parken försvann på grund av vägen.

Trädgården närmast huvudbyggnaden

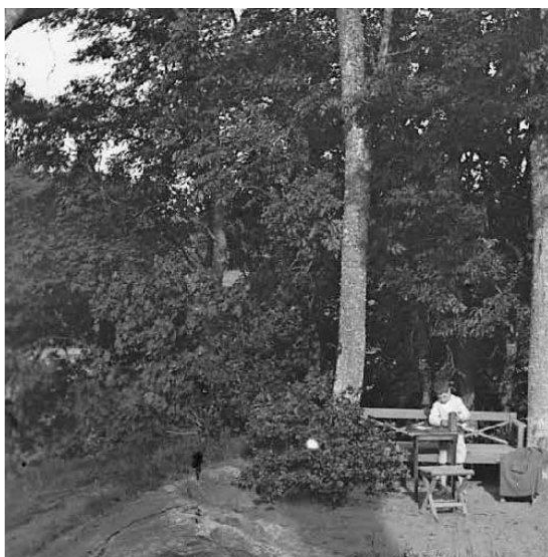
Figur 7 - Överst fr. v: Utsikt från huvudbyggnaden mot söder och de slingrande gångsystemet, 1907 (Källa: LLA). Vy mot söder med den runda rabatten framför huvudbyggnaden. I bakgrunden syns ett av gårdens barn leka vid fontänen (Källa: LLA). Underst fr. v: Mönsterplaner från 1880-talet över engelsk och tysk stil (Källa: Privat ägo). Trädgården närmast huvudbyggnaden på Afvelsgårde, förtydligad med färg (Källa: KH Blekingemuseum).

Vid 1800-talets början omgavs huvudbyggnaden av raka vägar och en öppen gårdsplan. Detta område kom att genomgå en omfattande förändring under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Karaktären präglades efter detta av runda planteringar och slingrande gångvägar söder om huvudbyggnaden, vilka ledde in i landskapsparken. Det finns flera äldre fotografier bevarade i gårdsarkivet som visar denna trädgård med sina planteringar och vattenspegeln med fontän som anlades som ett blickfång. Under 1800-talets andra hälft anlades trädgårdar ofta enligt olika "stilar" som återgavs i mönsterplaner och samtida trädgårdslitteratur. De vanligaste var den tyska-, engelska- och franska stilen, men man inspirerades även av olika historiska epoker i trädgårdshistorien. Daniel Möller återgav i sin bok "Trädgårdsskötsel" från 1848 hur man skulle gå tillväga för att anlägga sin park eller trädgård efter dessa stilar. Tydliga paralleller kan dras mellan trädgården runt huvudbyggnaden på Afvelsgårde och den tyska stilen, även om denna trädgård också bär drag av den mer oregelbundna engelska stilen. Rabatter anlades både i de organiskt formade gräsyrtorna och i gårdsplanens grusyta.

Planteringarna var formade som rundlar eller halvmåneformationer i enlighet med samtida ideal. Växtmaterialet utgjordes av utplanteringsväxter med effektfulla bladverk och blommor som planterades enligt ett mönster med de lägsta växterna längst fram som inramning. De högre växterna i mitten kunde vara blomstertobak, stamrosor eller en urna med agave på piedestal. Några av rabatterna framför huvudbyggnaden var uppbyggda likt tapetgrupper, med en kuperad växtbädd som fick växternas planteringsmönster att framträda. Trädgården var mycket välskött under tidigt 1900-tal, med kantskurna gräsytor och olika typer av utsmyckningar i form av urnor och piedestaler. Den runda vattenspegeln med fontänen placerades strategiskt mitt i blickfånget från huvudbyggnaden. På några bilder är fontänen i bruk, men ofta syns enbart den blanka vattenspegeln i vilken ett bestånd av iris växte. Detta var en populär lekplats för vattenytan. Det fanns flera sittplatser runt huvudbyggnaden, dels under hästkastanjerna som växte framför huset, dels i bersåerna lite längre söderut. Höjden öster om huvudbyggnaden användes också som sittplats och finns med på flera fotografier. En granittrapp i två etapper ledde upp till denna del som omgavs av buskar och träd. Nedanför höjden låg en rund plantering med en buske i mitten omgiven av kantväxter. Den norra delen av formträdgården hänger tidsmässigt samman med trädgården närmast huvudbyggnaden. Traditionen att anlägga kvarter till "lust" närmast huvudbyggnaden går emellertid långt tillbaka. De runda formklippta buxbomsplanteringarna rymde rosplanteringar i sin mitt och runt dessa planteringar anlades krattade grusgångar. Rabatter anlades även intill flygeln och utmed huvudbyggnadens fasad. En klätterros syns till vänster om huvudentrén på ett av fotografierna från 1907, och spaljéträd och vildvin växte mot väggen. Intill trädgårdsmästarebostadens södra fasad fanns ett vinkast under tidigt 1900-tal där känsliga växter kunde vinterförvaras. Fotografier från huvudbyggnadens övervåning visar en utblick över trädgården och den siktlinje som tidigare fanns mot söder. Här gick tidigare en rak väg, som omvandlades till det slingrande gångsystem som syns på fotografiet nedan. Under 1900-talet lades grusgångarna som ledde in mot landskapsparken i söder igen. Flera av de runda rabatterna försvann också med tiden. Fortfarande finns dock vattenspegeln, planteringar och några av urnorna kvar framför huset.

Figur 8 - Fr. v: Elise Ruben var mycket trädgårdsintresserad och anlade många av de prunkande rabatterna vid huvudbyggnaden mellan 1880 och 1909 (Källa: LLA). Gårdens barn samlade intill den runda vattenspegeln. Fontänen var avstängd vid detta tillfälle. I bakgrunden skimtar ett av lusthusen i formträdgården (Källa: LLA).

Figur 9 - Överst fr. v: Sittplatsen på höjden öster om huvudbyggnaden, okänt årtal (Källa: LLA). Vy mot huvudbyggnaden och rabatten utmed den södra fasaden, 1907 (Källa: LLA). Underst fr. v: Uniformsklädd medlem ur familjen Ruben framför den runda planteringen nedanför höjden i öster (Källa: LLA). Familjen samlad under en av de ståtliga hästkastanjerna söder om huvudbyggnaden under tidigt 1900-tal (Källa: LLA).

Övriga trädgårdar

Figur 10 - Utsikt från huvudbyggnaden mot norr och förvaltarbostaden med sin trädgård (Källa: LLA).
Trädgårdsmästaren och gårdens barn sysselsatta i jordgubbslandet öster om förvaltarbostaden, 1908
(Källa: LLA).

Förvaltarbostaden norr om huvudbyggnaden rymde under tidigt 1900-tal, en trädgård omgärdad av staket och häck. Innanför denna fanns en öppen gräsyta, buskar samt några större träd. Öster om denna trädgård fanns under 1900-talets första hälft odlingar med bär och köksväxter. Här fanns bland annat ett omfattande jordgubbsland. Intill den norra flygeln fanns också en liten odling med nyttoväxter vid denna tid.

Som inramning av vägsträckningarna vid gården syns välklippta hagtornshäckar på fotografier från tidigt 1800-tal. Dessa gav en tydlig och välskött inramning av gården som syntes på långt håll. Dessa häckar finns kvar än idag.

Kronologisk översikt

Årtal	Händelse	Källa
1545	Lyckå slott byggs. Afvelsgärde gård fungerar som kronohemman åt slottet.	Stenholm
1600	Kristianopel anläggs. Lyckå får sina stadsprivilegier indragna och slottet rivs. Afvelsgärde arrenderas ut.	Stenholm
1630-tal	Gården innehas av bonden Peder Sönnesson som troligtvis fått överta den efter den danske lensmannen.	Offerman
1658	Freden i Roskilde. Afvelsgärde blir svenskt och arrenderas fortfarande ut.	
1664	Kronobefallningsmannen Sven Svensson Frost övertar, i avräkning på sin lön, kronohemmanet Afvelsgärde.	Offerman
1678	Gården köps av amiral Erik Siöblad.	Gårdsarkivet
1679	Gården besöks av Karl XI i samband med att anläggandet av staden Karlskrona planeras.	
1683-1700	Fungerar som landshövdingens residens.	
1725	Gården ägs av befallningsmannen Sven Frost, son till Sven Svensson Frost.	Offerman

1748	Gården, som fungerar som skattehemman, köps av landshövdingen Lars Dahlman.	Gårdsarkivet
1700-1750-tal	Mangårdsbyggnaden uppförs och den formella delen av trädgården anläggs.	Gårdsarkivet
1772	Gården köps av handelsmannen Jonas Krook.	Gårdsarkivet
1793	Gården övergår i överstelöjtnant Carl Gustav Thornqvist ägo och en omfattande omgestaltung av gården genomförs. Sannolikt låter han också uppföra de tre paviljongerna i trädgården samt två gårdsflyglar (borta idag).	Gårdsarkivet
1810	Bränneriet byggs.	
1811	Afvelsgärde säljs av Thornqvist änka till konteramiralen Nils Elias Rosensvärd. Fabrikören och handlaren Fabian Philip köper gården av Rosensvärd och en omfattande industriell produktion av segelduk inleds.	Offerman Gårdsarkivet
1814	Ladugårdarna byggs.	
1825	En ny ladugård/stall uppförs.	
Ca 1830-tal	Segelduksproduktionen konkurreras ut av fabriker med högre mekanisering. Fokus skiftar till en utveckling av jordbruksproduktionen som under 1800-talet blir mer och mer specialiserad. Fabian Philips dotter, Eleonora, tar tillsammans med sin man, Moses Ruben, över Afvelsgärde och gården hamnar på så sätt i familjen Rubens ägo.	Offerman
1836	Ett nytt magasin byggs.	
1854	Gården övergår genom ingifte i familjen Rubens ägo.	
1902-1904	Omfattande ombyggnad av huvudbyggnaden då den får sitt nuvarande utseende med inspiration av fasadernas utseende 1793. I samband med detta utförs omfattande åtgärder på ekonomibyggnaderna. En ny ladugård ersätter den gamla och häststallet byggs till. Merparten av de övriga ekonomibyggnaderna byggs om.	
1922	Edvard Ruben tar över gården.	
1952	Sten Ruben tar över gården.	
1960-tal	En omfattande renovering av mangårdsbyggnaden genomförs.	Edvard Ruben
1975	Nuvarande ägare Edvard Ruben tar över gården.	
2012	Ombyggnad av kök m.m. interiört i mangårdsbyggnaden. Restaurering av trädgårdspaviljongerna.	
2015	Afvelsgärde förklaras som byggnadsminne.	

Inventering

Detta kapitel dokumenterar den inventering som gjorts på Afvelsgärde gård. Först presenteras de olika trädgårdarna och parken gällande placering, avgränsningar, struktur samt växtmaterial i form av beskrivande text följt av de åtgärdsbehov som finns för dessa. Därefter följer en presentation av de olika byggnaderna på gården uppdelat i bostadsbyggnaderna, ekonomibyggnaderna och trädgårdspaviljongerna. Dessa beskrivs först med en text och sedan med en tabell gällande de nuvarande skicken och skadorna. Åtgärdsbehoven sammanfattas sedan i punktform efter tabellerna. Inventeringsdelen avslutas med ett avsnitt om de murverk och andra anläggningar i sten som finns på gården. Även dessa beskrivs först i text och sedan i tabellform.

Trädgårdarna och parken

Formträdgården

Figur 11 - Överst fr. v: Översiktsplan som visar formträdgården. Träden är principiellt markerade (Källa: KH, 2017). Vy mot norr och formträdgårdens forna mittgång, 2017. Underst fr. v: Utsikt från det norra lusthuset, juni 2017. Avenbokarna som markerar entrén till lusthuset i söder, oktober 2017.

Placering, avgränsningar och struktur

Formträdgården ligger sydöst om huvudbyggnaden och har en rektangulär form. Trädgården sluttar svagt mot söder och delas av en stödmur i trädgårdens mitt. Huvudentrén till trädgården ligger i norr där mittgången slutade. Öppningar i buxbomshäckarna skapar en tydlig entré. I öster avgränsas trädgården av en häck och på andra sidan denna går en infartsväg till gården. Från det öppna odlingslandskapet i öster utgör de två lusthusen ett blickfång. Tidigare har det funnits en häck och ett staket i linje med lusthusens östra sidor. Häcken går idag längre in och är ersatt med en äng av lupiner som efter blomning klipps. En klippt hagtornshäck öster om infartsvägen förstärker inramningen till gården/trädgården. Utmed den norra kortsidan avgränsas trädgården av en klippt buxbomshäck, ca 1m hög och 1,5 m bred. I väster och söder avgränsas trädgården av stödmurar/murar. Mittgången anas fortfarande i gräset och markeras av fruktträd på båda sidor. En viktig siktlinje finns utmed denna mot lusthuset i söder samt mot kullen i norr. I den södra delen förstärks denna linje av raka rader med krusbär.

Växtmaterial

Trädskiktet består övervägande av fruktträd som päron (*Pyrus communis*), äpple (*Malus domestica*), körsbär och plommon (*Prunus avium*, *Prunus domestica*), av dessa är flera mycket gamla och utgörs av äldre sorter. På något håll har murgröna tagit sig upp runt stammen. Se trädinventeringen i bilaga 5 för närmare beskrivning och karta över placering. Det finns även några yngre nyplanterade fruktträd i trädgården. I det nordvästra hörnet växer en äldre hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*), omkring 70 år, och som en portal till lusthuset längst i söder har två avenbokar (*Carpinus betulus*) planterats, dessa bär spår av formklippning. Buskskiktet utgörs av de klippta häckarna av buxbom (*Buxus sempervirens*), samt friväxande häckar av vresros (*Rosa rugosa*) som dels växer ovanför den västra stödmuren och dels utmed delar av den västra långsidan. Häckarna av krusbär (*Ribes uva-crispa*) som växer i trädgårdens södra del, utmed den forna mittgången, har en hel del slyuppslag och ogräs inblandat i raderna. I dessa rader växer även hallon och vinbär. Flera av krusbärsbuskarna har död ved. I trädgårdens södra del växer också ett större buskage av hallon (*Rubus ideaus*) också det med slyuppslag, samt röda och vita vinbär (*Ribes* sp.). Prydnadsbuskarna är få i formträdgården. I buxbomsrundlarna växer äldre buskrosor (*Rosa* sp.), och det finns även exemplar av mahonia i den norra delen av trädgården. Fältskiktet består till största del av klippta gräsytor. I närheten av hästkastanjen i den norra delen finns ett parti med ormbunkar, på några håll även smultron (*Fragaria vesca*). Utmed stödmuren i trädgårdens mitt finns en rabatt med daglilja (*Hemerocallis* sp.), höstaster (*Symphotrichum novi-belgii*), samt lökväxter som tulpaner (*Tulipa* sp.) och narcisser (*Narcissus* p.). Enstaka partier av Kungsängslilja (*Fritillaria meleagris*) och stjärnhyacint (*Camassia*). I anslutning till vattenbassängen finns en mindre vårblostande lökäng anlagd i modern tid med stor variation av tulpaner, hyacinter och narcisser. I bäcken finns flera bestånd av troligen vildplantad kabbeleka (*Caltha palustris*).

Åtgärdsbehov

Löpande skötsel som klippning av buxbomen, gräsklippning m.m. fortsätter likt idag.

Åtgärder inom 1-3 år

- Krusbärsbuskarna: Äldre risiga buskar måste gallras ordentligt, en tredjedel av alla äldre grenar skärs då ned i marknivå. Busken skall se luftig ut utan tätt sittande grenar efter beskärningen. Gallringen utförs på hösten eller senvintern. Kvarvarande grenar kortas in med en tredjedel strax ovanför en utgående knopp. Sly och gräs som växer in i buskarna tas bort. Gräsmattan bör helt avlägsnas närmast buskarna så att dessa står i öppen jord. Jorden kan med fördel täckas med halm om sommaren är mycket torr, så att jordens fuktighet bibehålls. Nästföljande två år fortsätter gallringen på samma sätt. På hösten kan även kompost luckras ned runt buskarna.
- Vinbärsbuskar: Äldre buskar beskärs på samma sätt som krusbären. Även dessa mår bäst av att stå i öppen jord. Brunnen kogödsel kam luckras ned runt buskarna på våren, alternativt träaska och benmjöl.
- Buskaget med hallon: Buskaget är mycket förvuxet. Här behövs en större åtgärd där sly och ogräs tas bort och hallonen klipps ned. Terrassmuren i väster bör åtgärdas inom en tvåårsperiod.

Åtgärder inom 4-10 år

- För att trädgårdens tidigare formspråk skall bli tydligare bör några av gångvägarna som funnits tidigare tas fram. Framförallt framtagande/återskapande av mittgången hade gett förståelse för hur trädgårdens struktur sett ut. Arbetet med att ta fram grusgångarna bör inledas med att ett schakt grävs för att klargöra om grus och överbyggnad fortfarande finns kvar under gräsytan, samt hur breda gångvägarna varit. I samband med detta bör mittgångens bredd stämmas av mot öppningarna i buxbomshäckarna så att de får samma bredd. Det är även viktigt att ta reda på vilken typ av singel/sand som gångvägarna bestått av för korrekt komplettering av slitlagret när grästorven tagits bort. Gångvägarna utförs svagt bomberade för att avrinningen ska fungera.
- På sikt bör eventuellt fler rader av bärbuskar planteras intill gångvägarna likt tidigare utseende.

Övriga terrassmurar till formparken bör åtgärdas inom 4-7 år.

Se bilaga 5 för åtgärder för specifika träd och växter.

Landskapsparken

Figur 12 - Överst fr. v: Översiktsplan över landskapsparken (Källa: KH, 2017). Gångväg inne i landskapsparken samt utblick mot hagen. Underst fr. v: Den stora linden (*Tilia x europaea*) i mitten av en av platsbildningarna, oktober 2017. Den norra lövgången i landskapsparken, oktober 2017.

Placering, avgränsning och struktur

Landskapsparken breder ut sig söder om huvudbyggnaden i ett kuperat område med flera stenblock och en terräng som sluttar mot öster. Huvudentrén till parken ligger i den norra delen där gångvägar från området närmast huvudbyggnaden tidigare anslöt. En öppnare yta med gräs tar vid i sydöst. Detta område har tidigare betats av får. Bäckens som flyter intill den tidigare hagen, omges av sankare områden och området svämmas ofta över under blötare perioder vilket har medfört att fåren inte trivts.

Avgränsningarna av parken utgörs av en längre stenmur utmed den norra långsidan. I denna har en öppning mot hagmarkerna i norr tagits upp. I söder skär E22 genom parken vilket skapar en tydlig gräns. En nyare stenmur har lagts nedanför släntfoten av E22 som ett avslut av parken. Sannolikt har sten från murar som rivits i samband med vägbygget återanvänts. Söder om E22 finns en äldre stenmur som avgränsar mot söder, samt fortsättningen av den västra muren. I sydöst avgränsas parken av en bäck. Öster om denna syns rester av stenmurar. I nordväst avgränsas landskapsparken av formträdgårdens stenmurar och i norr tar trädgården runt huvudbyggnaden vid.

Parkens struktur är uppbyggd av ett gångstråk som passerar platsbildningar och utblickar, vilka gör att vandringen fylls av upplevelser. Detta gångstråk är fortfarande tydligt på många håll även om grusbeläggningen numera är borta. Efter entrén i den norra delen finns tre vägar att välja mellan, två av dessa omgärdas av lövgångar. En passage med en rund platsbildning fungerar som förbindelse. En äldre lind (*Tilia x europaea*) växer i platsens mitt och låga, till viss del övervuxna jordvallar förstärker cirkelformen, och ramar in trädet. Söder om platsbildningen fortsätter de två raka gångvägarna, men bryts av E22. På andra sidan av vägen ligger gångvägarnas avslutning i form av två platsbildningar. Den västra av dessa markeras av stenmurar, till viss del rasade, som tidigare var en viktig utsiktsplats. Den andra platsbildningen är uppbyggd kring ett träd likt den i parkens mitt, men här istället en hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*) som är klippt i kandelaberform. En gångväg gick tidigare i randen mellan den öppnare hagmarken och den trädklädda sluttningen, från detta finns vackra utblickar som ramar in av äldre träd. Sydväst om landskapsparken finns en yta som avgränsas av en stödmur i norr, väster och öster. Platsen kallas enligt traditionen för "Farbror Alfreds trädgård" efter Alfred Ruben född 1848. Denna plats är idag igenvuxen, men rymmer en del intressant växtmaterial.

Växtmaterial

Trädskiktet består till största delen av inhemska trädslag som bok (*Fagus sylvatica*), skogslönn (*Acer platanoides*), ask (*Fraxinus excelsior*), skogsek (*Quercus robur*), avenbok (*Carpinus betulus*), fågelbär (*Prunus avium*), hagtorn (*Crataegus* sp.), och björk (*Betula* sp.).

Som markering i norr vid entrén till parken, växer två stora lärkträd (*Laerix decidua*), som planterades omkring 1825 (se kapitlet med historik). Utmärkande i trädskiktet är även några stora Thujor (*Thuja occidentalis*) samt platsbildningarnas vårdträd, en stor lind (*Tilia x europaea*) och en hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*).

I söder där en gammal vägbank finns växer en rad av mycket gamla hästkastanjer (*Aesculus hippocastanum*), som bär spår av klippning i kandelaberform. Intill vattendraget växer även exemplar av klibbal (*Alnus glutinosa*) och sälg (*Salix caprea*).

Lövgångarna utmed de två gångvägarna skuggas tyvärr mycket av intillväxande träd som även konkurrerar om utrymmet. I avenboksrader som omger den norra gångvägen finns mycket död ved och vitaliteten är nedsatt. Den södra lövgången omges av skogslönn (*Acer platanoides*). Skogslönnarna är liksom avenbokarna skuggade av intillväxande träd. Söder om väg E22 finns rester av de båda lövgångarna. Dessa träd, som utgörs av avenbok (*Carpinus betulus*), är äldre än dem norr om E22. Träden är mycket viktiga då de visar att avenbok funnits i båda

lövångarna tidigare. Tyvärr är dessa träd liksom hästkastanjen mycket hårt trängda av intillväxande träd. Kronorna har även död ved och träden är generellt i mycket dåligt skick. Utmed stenmuren söder om dessa träd växer en blandning av olika inhemska trädslag. Varav flera äldre bokar (*Fagus sylvatica*) och askar (*Fraxinus excelsior*). Buskskiktet i landskapsparken innehåller liksom trädskiktet övervägande inhemska arter som hassel (*Corylus avellana*) och hagtorn (*Crataegus* sp), men det finns även inslag av doftschersmin (*Philadelphus coronarius*), rododendron (*Rhododendron* sp.) och syren (*Syringa vulgaris*).

I fältskiktet växer under våren ett vårflor, men de skuggande träden gör att fältskiktet under övriga delar av året är relativt fattigt. Där ljus tränger ned är slyuppslagen dominerande. På några håll har mattor av småbladig vintergröna (*Vinca minor*) brett ut sig.

Åtgärdsbehov

Akuta åtgärder inom 1 år

- Gallring behöver omgående utföras intill lövångarna för att släppa ned ljus och minska konkurrensen från intillväxande träd. Detta är även mycket viktigt söder om E22 där de äldre avenbokarna och hästkastanjen växer.
- All sly som växer på och intill jordvallarna runt linden i parkens mitt tas bort.
- Ett par träd är i dåligt skick och utgör fara. Dessa bör därför ses över och lämpliga åtgärder sättas in.

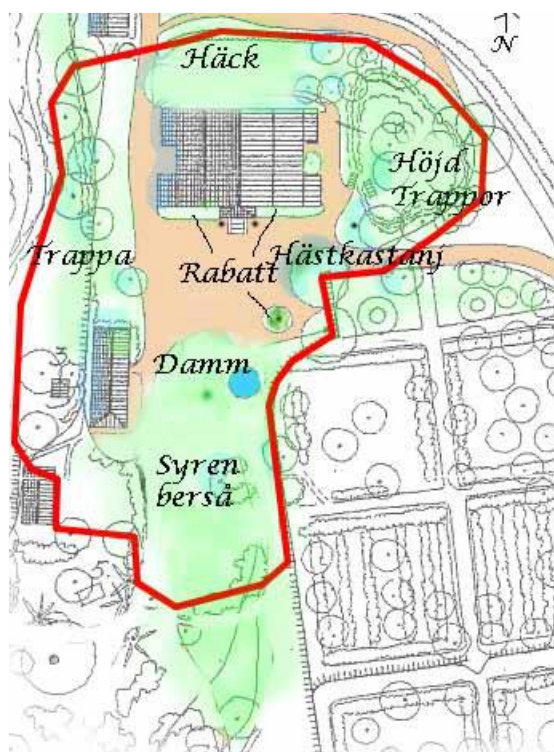
Åtgärder inom 1-3 år

- Röjning och gallring bör utföras i området för "Farbror Alfreds trädgård", samt vid vattendraget i söder.
- Jordvallarna runt linden i parkens mitt undersöks i ett separat projekt som innefattar trädgårdsarkeologi för att ta reda på hur de är uppbyggda. Eventuellt rekonstrueras någon av vallarna.

Åtgärder inom 4-10 år

- Det viktiga blickfång som vattendraget i söder tidigare utgjort bör återskapas så att två av dammarna återställs. Terrängens formation avslöjar hur dammarna tidigare gått, men gytta och igenväxning har gjort att dessa idag är borta. En plan för hur detta kan genomföras bör tas fram vilken även beskriver hur dammarna skall skötas för att en vattenspegel skall säkerställas.
- Stenmurar norr om riksvägen bör ses över årligen. Stenmurar söder om riksvägen bör renoveras inom vårdplansperioden.

Trädgården närmast huvudbyggnaden

Figur 13 - T. v: Översiktsplan över trädgården närmast huvudbyggnaden (Källa: KH, 2017). Överst t. h: Vy mot norr, juni 2017. Underst t. h: Rundeln och vattenspegeln söder om huvudbyggnaden, juni 2017.

Placering, avgränsningar och struktur

Trädgården närmast huvudbyggnaden omger huset och breder ut sig mot söder där den möter landskapsparken. En terrass uppbyggd med stödmur ligger i väster till vilken trappor leder. I öster leder i sin tur trappor upp på höjden ovanför formträdgården. Närmast huvudbyggnadens södra fasad finns två rabatter på vardera sidan om entrén. En grusyta omger huset i söder och entrévägar ansluter till gården från norr och öster. Direkt öster om huvudbyggnaden finns en grusgång som tidigare ledde runt hela huset. Ytterligare en grusgång förbinder den södra flygeln med grusplanen. Trädgården har ingen formell gräns förutom i norr där en klippt hagtornshäck finns. Höjdryggarna i väster och öster skapar en rumslig avgränsning, men dessa ytor nyttjats som en del av trädgården. I sydöst bildar formträdgårdens stödmur en tydlig gräns och i söder övergår trädgården i landskapsparken. Strukturen med slingrande gångvägar mot söder är idag borta, men spåren av det sena 1800-talets trädgårdsanläggning avspeglas i den runda rabatten som fortfarande finns kvar i grusytan söder om huvudbyggnaden, samt vattenspegeln som utgör ett blickfång i söder. Trädgården innehåller flera äldre urnor, dels nedanför höjden i öster, dels i rundeln men även som markering av entrétrappan.

Växtmaterial

I trädskiktet utmärker sig en äldre hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*) strax söder om huvudbyggnaden, och i dess skugga finns en sittplats med bänkar och bord likt situationen på äldre fotografier. Nedanför terrassen i väster växer en yngre robinia (*Robinia pseudoacacia*) och uppe på terrassen ett yngre valnötsträd (*Juglans regia*) samt en ek (*Quercus robur*). Norr om huset står en poppel (*Populus* sp.). Höjden öster om huvudbyggnaden är bevuxen med skogslönn (*Acer platanoides*), ask (*Fraxinus exelsior*), en formklippt ek (*Quercus robur*), diverse

sly samt buskar som syren (*Syringa vulgaris*) och hagtorn (*Crataegus* sp.). Utsikten mot formträdgårdens mittaxel är helt igenväxt. Nedanför denna höjd växer även några äldre lönnar (*Acer platanoides*). Buskskiktet består dels av klippta häckar, dels av friväxande och solitära buskar. I norr avgränsas trädgården av en klippt hagtornshäck (*Crataegus* sp.) och innanför denna växer en grupp äldre syrener (*Syringa vulgaris*). På terrassen och höjden i väster återfinns flera trädgårdsväxter som ett buskage med snöbär (*Symphoricarpos rivularis*), samt buskar som forsythia (*Forsythia x intermedia*), doftschersmin (*Philadelphus coronarius*), benved (*Euonymus europaeus*) och slån (*Prunus spinosa*). I rabatterna som löper utmed den södra husfasaden växer i sin tur rabattrosor och klätterrosor (*Rosa* sp.). En ros är även planterad intill trappan som leder upp till höjden i öster. Denna ros kallas för "Farmor Elises vita ros" efter Elise Ruben. I gräsytan söder om huvudbyggnaden växer två syrenbersåer (*Syringa vulgaris*) och en äldre buskros (*Rosa* sp.). I fältskiktet finns murgröna (terrassen i väster) och flera olika lökväxter, däribland tidlösa och tulpaner. Kirskaal har spritt sig över många rabatter. Utmed den norra fasaden växer funkia (*Hosta* sp.) i grupper, troligen rester av en mer omfattande perennrabatt. I rabatterna intill flyglarna finns dagliljor (*Hemerocallis* sp.) och lökväxter. Ett klätterrildvin klänger på linor intill den södra fasaden och mot den södra flygeln växer en vinstock (*Vitis vinifera*).

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Höjden öster om huvudbyggnaden gallras och sly röjs så att utsikten mot formträdgården kommer fram och man ser bergets form från formträdgården.
- De äldre syrenerna beskärs, dels i buskaget norr om huvudbyggnaden, dels i syrenbersåerna. Detta utförs efter blomning genom att de äldsta stammarna kapas ca 15 cm ovanför marken. All död ved tas bort i marknivå.
- Pelarpoppeln som växer norr om huset utgör ett sentida växtmaterial som skymmer byggnaden och som därför på sikt bör tas ned.
- Vattenspegeln med fontänen är i stort renoveringsbehov och bör åtgärdas.
- Murar och trappor ses över och åtgärdas.
- Samtliga trappor bör omsättas med ny underbyggnad.
- Flera av askarna är i dåligt skick och utgör fara. Askarna bör därför ses över och lämpliga åtgärder sättas in.

Övriga trädgårdar

Trädgården intill förvaltarbostaden norr om huvudbyggnaden omges av en klippt och tätvuxen ligusterhäck (*Ligustrum vulgare*) utmed den södra sidan. Denna övergår sedan i en syrenhäck i väster (*Syringa vulgaris*) och en vresroshäck (*Rosa rugosa*) mot åkern i öster. Mot husfasaden växer fyra spaljéträd av päron, ett av dessa utgörs av sorten "Williams Bon Chretien". Nordost om huset växer rosenribs (*Ribes sanguineum*).

Statarbostadens trädgård rymmer i sin tur en hamlad hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*) samt körsbärskornell (*Cornus mas*). Även denna trädgård omges av en klippt ligusterhäck (*Ligustrum vulgare*). I väster växer en äldre skogsek (*Quercus robur*).

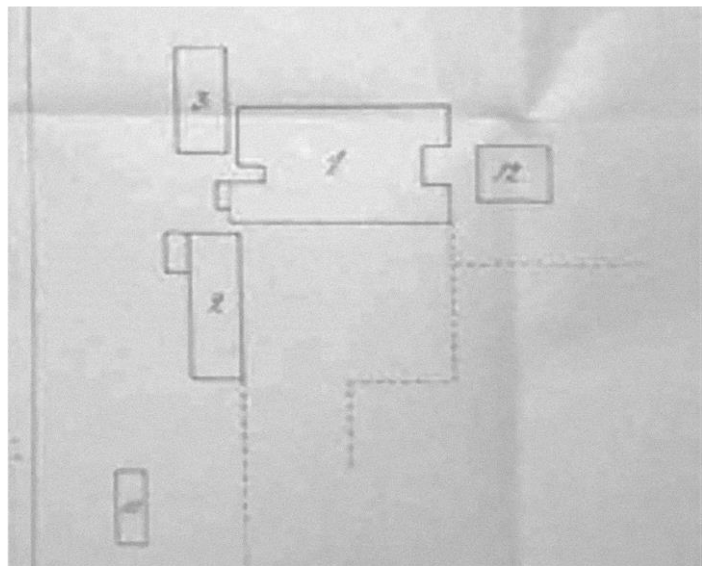
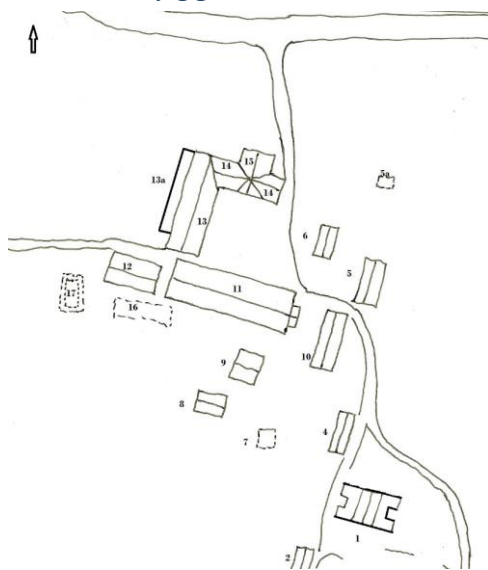
Åtgärdsbehov

Skötseln bedrivs som idag, med regelbunden klippning av spaljéträden och häckarna.

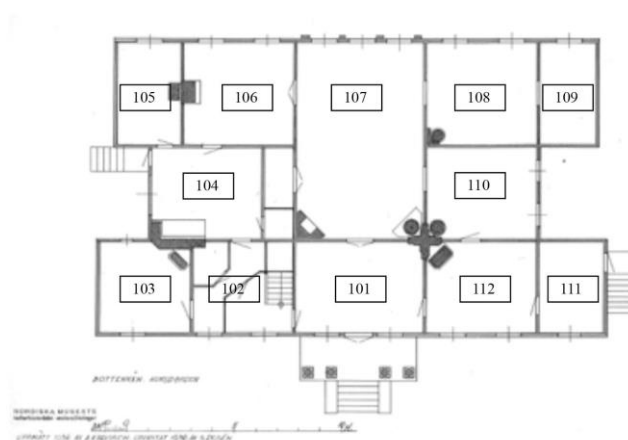
Figur 14 - Trädgården vid förvaltarbostaden, oktober 2017.

Bostadsbyggnaderna

Figur 15 - Fr. v: Plan över gården med dess byggnader: 1 mangårdsbyggnaden, 2 södra flygeln, 4 norra flygeln, 5 gula villan, 6 gårdshuset/rättarbostaden, 7 vattenmagasinet, 8 vagnslider, 9 oxstall/vagnsbod/fårstall, 10 magasin, 11 stall/ladugård, 12 foderlada/loge, 13 loge/stall, 14-15 häststall/kalkonstall/veterinärstation, 16 svinhus, 17 bränneri (Källa: Ankdammen). Karta över byggnaderna vid Afvelsgärde från 1819. Trädgårdens mur är inritad söder om huvudbyggnaden (Källa: Blekingemuseum).

Mangårdsbyggnaden

Figur 16 - Överst fr. v: Översiktsbild på mangårdens ena fasad. Detaljbild listverk och antefix. Underst t. v: Översiktsplan med rumsindelning över mangårdsbyggnadens nedervåning.

Under 1902-1904 genomfördes en omfattande ombyggnad av mangårdsbyggnaden med mangårdens fasader från 1793 som förebild. Fasaderna omarbetades då helt medan stommen troligen bara "lyftes" ungefär en halv meter. Samtliga fönster byttes och stentrappan vid huvudentrén tillkom och sattes på en grovhuggen stenfoot.

Exteriör

Stommen är timrad på en uppmurad granitklädd källare. Grundplanen är formad som ett liggande H. Samtliga fasader är klädda med locklistpanel målade med vit oljefärg. Portiken som markerar huvudentrén åt söder är uppbyggd med en granittrappa och fyra räfflade romerska kolonner i trä som bär upp en dorisk fris med metop- och triglyfplattor. Portiken avslutas med en rak gesims som på undersidan är försedd med en tandsnittsfris. Samtliga fönster har försetts med överstycken med karnisprofiler. Samma profil återkommer i listverket som avslutar fasaderna upptill. Varje takfall och krön avslutas med antefix med palmettmotiv.

Fönstersättningen är regelbunden men fem fönster per fasad har brutet överstycke. Norrfasaden saknar portik och dörrar men samma motiv som på södersidans portik återkommer med pilastrar och listverksfris. Gavelfasaderna mot söder och norr upplevs som transparenta medan sidorna får en sluten karaktär. Taken som består av sammanlagt sju takfall är belagda med korrugerad plåt. Samtliga rökstockar är samlade i fyra skorstenar som är plåtklädda nedtill samt upptill putsade och avfärgade i engelskt rött.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Kvaderhuggen granit satt i cementbruk med pärlfog. Ventilöppningar finns längs hela sockeln.	Visst bortfall av fog. Saknar galler.	
Markbeläggning	Grus.		
Väggens uppbyggnad	Timmerstomme klädd med locklistpanel.		
Fasadmaterial	Slät maskinhyvlad panel av furu med profilerade locklister målade med vit oljefärg. Spår av äldre lagningar i form av skarvning av locklist nedtill.	Färgen är på sina ställen bubblig, framför allt på nordvästra hörnet där panel och knutbrädor uppvisar rötskador under färgen.	
Listverk	På portiken åt söder vid huvudentrén bär fyra romerska kolonner upp en dorisk fris med metop- och triglyfplattor. Metoperna är avfärgade med kulören "bränd terra". Åt norr upprepas temat med pilastrar och listverksfris. Sju antefix av trä med palmettmotiv i relief finns på varje gavel. De är målade i vitt och "bränd terra" och är grönmålade på baksidan.	Omfattande färgbortfall på baksidan.	
Dörr- och fönster - omfattningar	Samtliga fönster har profilerade överstycken av trä med karnisprofiler. De flesta överstycken är raka men fem per sida har brutna överstycken.		
Trappor och räcken	Stentrappan vid huvudentrén är från ombyggnaden i början av 1900-talet. Fint bearbetade trappsteg i krysshamrad granit. Plattan framför entrén är av gjuten betong med sten i som slipats slät. Åt öster finns en trappa av krysshamrad granit satt i cementbruk med ett smitt räcke som målats svart. Åt öster finns också en äldre källartrappa av granit. Bearbetning är något grövre än kökstrappan.	Vissa glipor mellan stenar i trappan. Räcket är rostigt och något kantstött. Bortfall av fog. Ett trappsteg är knäckt och viss sättning förekom mer.	

Fönster	Kopplade bågar med fyra lufter. Raka hörnjärn fästa med spårskruv. Målade med vit alkydoljefärg. Källarfönster med enkla bågar och två lufter utan spröjs. Fyrkantiga hörnjärn fästa med spårskruv. Målade med en ljus grågrön oljefärg.	Visst rostgenomslag vid hörnjärn. Vissa rutor sönder.	
Glas	Munblåst glas.		
Fönsterbleck	Plåtar i ett stycke med liten droppkant. Likadan plåtlist finns ovanför överstycken på samtliga fönster.		
Avvattning	Moderna hängrännor av vit fabriksmålad plåt. Stuprören är äldre och penselmålade med vit alkydoljefärg. Krönen är fint formklippta.		
Åskledare	Finns på gavelspetsarna.		
Övriga plåtarbeten	Antefixen är klädda med en täckplåt runt om kanterna. Skorstenarnas nedre delar är klädda med plåt som målats grön. Avsatserna mellan takfallen är klädda med en fabriksmålad vit plåt. Ett modernt snörasskydd i galvaniserat stål är fäst vid takfoten på respektive takfall.	Visst färgbortfall.	
Yttertak	Trapetskorrugerad plåt, fabriksmålad i grönt. Tidigare skivtäckt.		
Vindskivor	Av grön fabriksmålad plåt fäst med popnit.		
Skorstenar	Sammanlagt fyra varav de två på den östra sidan är högre än de på västra sidan. Samtliga är murade av tegel och putsade med en slamning av cementbruk som avfärgats med färg med engelsk röd kulör. Nedtill är de klädda med grönmålad plåt.	Omfattande putsbortfall från framförallt den sydöstra skorstenen. En del tegelstenar har sprängts bort i ytan.	
Takfotlist	Profilerad list med samma profil som fönstrens överstycken. Med ventilationshål.		

Huvudentré åt söder	Pardörr av ramverkstyp med två profilerade speglar av trä nedtill och fönster i de två övre speglarna. Glaset är munblåst och utanför pryds de av utanpåliggande blyinfattade dekorationsglas nedtill. Ovanför dörren finns två öppningsbara överljus. Dörrarna hänger på tre kraftiga gångjärn med koniska avslut. Trycke och låsskylt är tillverkade i brons.		
Köksingången åt väster	Modern dörr med fönster av strukturerat glas och klickspröjs. Modernt trycke och låskista.		
Dörr åt öster	Modern dörr klädd med spånskiva. Modernt trycke och låskista.		
Källardörr	Äldre dörr klädd med liggande pärlspontpanel målad med turkos oljefärg.	Panelen är delvis skadad.	
Belysnings-armaturer	Modern lampa i form av en fackla av plåt och glas sitter fäst på västra väggen.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Måla baksidorna av antefixen efter att all färg skrapats bort. Målas med linoljefärg med kulör lika befintlig färg.
- Laga trasiga fönsterrutor på källarfönstren.
- Måla om källarfönstren med färg lika befintlig.
- Undersök de rötskadade panelbrädorna på norra fasaden och laga i med ny panel som skarvas i den gamla.
- Putsa om skorstenarna som har putsbortfall med hydrauliskt kalkbruk. Avfärga med kalkfärg i samma kulör som befintlig.
- Byt ut skadad panel på källardörren mot ny panel med samma profilering som befintlig.

Åtgärder inom 4-10 år

- Fogkomplettera sockeln med fogbruk lika befintlig.
- Putsa om resterande skorstenar med hydraulisk kalkputs och avfärga med kalkfärg med samma kulör som befintlig.

Generella åtgärdsbehov

- När fasaderna måste målas om nästa gång bör den målas om med linoljefärg efter att den befintliga färgen avlägsnats i sin helhet. Detsamma gäller fönster och övriga snickerier.

Interiör

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Rum 101	Entré. Symmetriskt kvadratisk rum utan eldstad med glasade helfranska dubbeldörrar mot såväl portik som mot matsalen (rum 107). Limfärgat vitt tak och tapetserade väggar. Golvet är täckt av en grön plastmatta. Profilhyvlat hög golvsockel. Dörr- och fönsteromfattningar är målade med oljefärg i två nyanser av brun umbra. Vägghängda radiatorer med slät front (troligen 1960-tal) tillverkade av Defosse & Karth i Paris. Kolonnkakelugn krönt med urna med polykrom dekor. Två döbattanger som ådringsmålats i ljusa färger. Profilerad bröstningslist i fönsterhöjd med utfyllnad undertill av slätt skivmaterial. Målad med oljefärg i bruten brun kulör. Golvet är ett lackat brädgolv.	Rummet tapetserades och snickerier målades om på 1960-talet. Ursprunglig målning på dörrarna. Målades troligen på 1960-talet. Slipades och lackades troligen på 1960-talet.	
Rum 102	Trapphall, passage och förråd. Avdelat rum mellan entrén och köket. Trappan upp mot ovanvåningen är avdelad med en tunn vägg mot passagen till köket och pigkammaren. Trappräcket har svarvade balustrar. Ett äldre skafferi byggdes 2012 om till modernt, helkaklat badrum.	Golven i samtliga utrymmen byttes ut 2012 mot modernt kakel respektive parkett. Trösklarna är bevarade och kompletterade med moderna lister.	
Rum 103	Pigkammare. Modernt parkettgolv likt angränsande passage. Tapetserade och vitmålade väggar med enklare snickerier målade med vit oljefärg. En äldre kakelugn från 1800-talets första hälft.	Kakelugnen saknar luckor och har bortfall av fog.	
Rum 104	Kök. Helt moderniserat 2012 med ny inredning och nya ytskikt. Nya profilerade golv- och taklister har ersatt de äldre raka listerna som troligen var från 1950-talet.	Tidigare fanns en serveringslucka mot matsalen (rum 107) som nu är igensatt. Köksingången som 1934 ledde direkt in i köket är idag flyttad till grovköket i anslutning (rum 105).	

Rum 105	Grovkök. Helt moderniserat 2012 med nytt skiffergolv och nya profilerade dörrfoder.	Delar av fönsteromfattningarna har kompletterats i nederkant.	
Rum 106	Lilla matsalen. Dubbeldörr in mot matsalen. Hög profilhyvlat golvsockel som i rum 101. Väggar och tak är vitmålade.	Ursprunglig ådringsmålning bevarad på dörrblad, foder och golvsockel.	
Rum 107	Matsal. Stor paradmatsal med fem par helfranska döbattanger. En öppen frisklädd eldstad och en kolonnkakelugn. Kolonnkakelugnen är sammansatt för att spegla den öppna eldstaden. Färgsättningen är sval med gröna väggar och gråmålade snickerier. Golvet är lagt i fiskbensparkett av oljad ek med fris.	Den huggna marmoromfattningen är enligt uppgift hemförd från Thornqvist från en resa i medelhavet. Troligen ett italienskt 1500-talsarbete. Färgsättningen i rummet är troligen från 1960-talet.	
Rum 108	Blå salongen. Väggarna täcks av en panoramatapet av papper från 1800-talets första hälft. Den föreställer ett ruinlandskap och är troligen tillverkad av Defosse & Karth i Paris. Kolonnkakelugn krönt med urna med polykrom dekor. Två döbattanger som ådringsmålats i ljusa färger. Profilerad bröstningslist i fönsterhöjd med utfyllnad undertill av slätt skivmaterial. Målad med oljefärg i bruten brun kulör. Golvet är ett lackat brädgolv.	Tapeten är flyttad från gamla huset. Renoverades på 1990-talet. Den är skadad i hörnen mot ytterväggen och har hål som påminner om insektsangrepp. Ursprunglig målning på dörrarna. Målades troligen på 1960-talet. Slipades och lackades troligen på 1960-talet.	
Rum 109	Kabinettsrum. Golvet är ett lackat brädgolv. Väggarna tapetserades på 1960-talet och taket är målat. Snickerierna är som i matsalen. Rummet saknar kakelugn.	Snickerierna målades troligen på 1960-talet.	
Rum 110	Mellansalongen. Kolonnkakelugn som möjligen kan vara från Karlskrona Kakelfabrik. Golvet är ett lackat brädgolv. Väggarna är tapetserade och taket pappspänt.	Golvet slipades troligen på 1960-talet.	
Rum 111	Kontor. Rummet har en separat trappa och ingång åt sydost. Väggarna är klädda med en grön tapet från sekelskiftet och brädgolvet är såpskurat. Snickerier är målade vita liksom taket.	Ursprunglig tapet från förra sekelskiftet.	

Rum 112	Södra salongen. Snickerierna är som i matsalen. Väggarna är klädda med en ljus 1960-talstapet och snickerier är vitmålade. En stor kakelugn i nyrokoko som troligen kommer från Karlskrona Kakelfabrik.		
Ovanvåningen	De sex sovrummen är fördelade runt en central korridor från öster till väster. Det stora sovrummet mot norr har delats till två. Rummen har generellt samma typ av snickerier som bottenvåningen med profilerade lister och halvfranska dörrar, om än något enklare. Ett rum har byggts om till badrum (rum 205) och ett rum har fått en ny mellanvägg (rum 207). Två rum (rum 208 och 2011) har kakelugnar.	Dörrarna i korridoren har kvar sin originalmålning med nummer målade på dörrbladen, i övrigt är ovanvåningen ommålad i modern tid.	

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Tapeten i Blå salongen behöver ses över av en konservator så att de befintliga skadorna kan bedömas och lagas.

Åtgärder inom 4-10 år

- Pappspänningen i vissa rum behöver ses över och lagas.

Norra flygeln

Byggnaden uppfördes ursprungligen på 1810-talet och flyttades till sin nuvarande plats 1838. Från början bestod byggnaden av en parstuga men förlängdes omkring år 1900 med ytterligare ett rum i söder. Byggnaden har tidigare fungerat som trädgårdsmästarbostad. Konstruktionen består av en timmerstomme på en grund av natursten. Vid 1934 års inventering fanns en spis och en bakugn som inte finns kvar idag. Planlösningen har förändrats i modern tid.

Fasaderna är klädda med locklistpanel med släta knutbrädor. Samtliga fönster är utbytta mot moderna. Dörren är klädd med liggande panel och taket är täckt av strängpressat, enkupigt, rött lertegel. Byggnaden genomgick nyligen en omfattande renovering där bland annat delar av panelen och locklister byttes ut. Under panelen är stommen klädd med "Faxes" stenpapper.

Figur 17 - Översiktsskildringar på den norra flygelns fasader och fönster.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Sockel av kvaderhuggen granit och sprängsten fogad med cementhaltigt bruk.		
Markbeläggning	Jord och gräs.		
Väggens uppbyggnad	Timmerstomme klädd med panel.		

Fasadmaterial	Maskinhyvlad panel med profilerade locklister. Locklisterna är breda och profilerade. Det finns två typer av locklister, en äldre och en nyare. De nyare listerna har en liknande profilering som de gamla och är något smalare. Fasaderna är målade med alkydolfärg i en grå kulör. Knutbrädor och snickerier är vitmålade med alkydolfärg.	Färgen är tjockt påstruken.	
Listverk	Knutbrädor är släta och vitmålade. Vid sockeln finns en fasadlist i anslutning mellan sockel och panel. På östra sidan har listen ersatts med en plåt som målats.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta foder som målats vita. De nuvarande fönstren är mindre än fönsteröppningarna vilka fyllts ut vid ett tidigare tillfälle.		
Trappor och räcken	Nybyggd trappa av trä åt öster. Räcken är målade med vit alkydolfärg, stegen är omålade. Vid dörren åt väster ligger en enkel trappsten av granit.		
Fönster	Många av fönstren är utbytta på 1970-talet och består av kopplade träbågar med spröjs och dropplista av metall på bottenstycket. Åt väster finns två ospröjsade tvåluftsfönster från omkring 1930-talet med hörnjärn. På respektive gavel finns ett litet äldre vindsfönster med spröjs.		
Glas	Planglas och munblåst glas.		
Fönsterbleck	Mycket kort fönsterbleck med nedknäckt språng som målats med samma färg som fönstren. 1930-talsfönstren på västra sidan saknar fönsterbleck.		
Avvattning	Moderna fabriksmålade hängrännor och stuprör med rundade hörn.		
Övriga plåtarbeten	Solbräda av vit fabriksmålade plåt (plåttäckning vid anslutningen mellan takpannor och vindskivor). Runt skorstenen finns en mindre		

	omålad plåtlist som består av flera mindre bitar. Ventilhuv av röd plåt åt väster.		
Yttertak	Enkupigt rött, plant, lertegel. Enstakanockpannor har bytts ut mot nya.		
Vindskivor	Dubbla vindskivor av vitmålade sågade brädor.		
Takfotslist	Takfoten är klädd med släta brädor som målats med väggfärgen. Hål för ventilerings av takisolering.		
Dörr åt norr	Saknar trycke på utsidan, används ej. Klädd med liggande fasad panel på utsidan, målad med alkydoljefärg i en blågrå kulör. Modern.		
Dörr åt öster	Huvudentrén består av en dörr klädd med liggande pärlspont med fasning som målats med alkydoljefärg i en blågrå kulör. Panelen är spikad med smidda spik och dörren hänger på fyra gångjärn från 1900-talets senare hälft. Upptill finns ett liggande ovalt fönster.	Dörren är tillverkad på 1990-talet av ett lokalt snickeri efter en äldre förlaga.	
Belysningsarmaturer	Modern belysningsarmatur i form av en vit lykta, sitter monterad på byggnadens nordöstra hörn.		

Åtgärdsbehov

Då byggnaden nyligen genomgick en omfattande renovering föreligger inga underhållsbehov i dagsläget. Det bör emellertid övervägas om ett byte av färgtyp skall göras när byggnaden behöver målas om i sin helhet nästa gång.

Södra flygeln

Byggnaden uppfördes samtidigt som den södra flygeln och flyttades liksom den till sin nuvarande plats år 1838. Från början bestod byggnaden av en parstuga men förlängdes med ett brygghus i norr. Byggnaden fungerade tidigare som arbetarbostad. Konstruktionen består av en timmerstomme på en fogad upplagsmur. Planlösningen har förändrats i modern tid och huvudentrén har flyttats. En äldre kakelugn finns bevarad. Fasaderna är klädda med locklistpanel med släta knutbrädor och de flesta fönster är utbytta. Dörren är klädd med liggande panel och taket är täckt av enkupigt strängpressat rött lertegel.

Figur 18 - Översiktsskildringar av den södra flygelns fasader och fönster.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Granitsockel fogad med cementhaltigt bruk.		
Markbeläggning	Jord och gräs.		
Väggens uppbyggnad	Timmerstomme klädd med panel.		
Fasadmaterial	Maskinhvild panel med profilerade locklister. Locklisterna är breda och är svagt profilerade. Fasaderna är målade med alkydoljefärg i en grå kulör. Knutbrädor och snickerier är vitmålade. På den södra gaveln har locklisterna en annan profil.	Färgen är tjockt påstruken.	
Listverk	Knutbrädor är släta och vitmålade. Vid sockeln finns en fasadlist mellan sockel och panel.		

Dörr- och fönster-omfattningar	Släta foder som målats vita.		
Trappor och räcken	Trappa av granithällar vid den numera igensatta norra dörröppningen. Nybyggd trappa av trä åt öster. Räcken är målade med vit alkydoljefärg, stegen är omålade.		
Fönster	Vissa fönster är utbytta, omkring andra halvan av 1900- talet, och består av kopplade träbågar med spröjs samt dropplista av metall på bottenstycket. På baksidan åt väster finns några äldre fönster bevarade med hörnjärn. På respektive gavel finns ett litet äldre vindsfönster med spröjs.		
Glas	Planglas och munblåst glas.		
Fönsterbleck	Mycket kort fönsterbleck på de moderna fönstren med nedknäckt språng som målats med samma färg som fönstren.		
Avvattning	Moderna fabriksmålade hängrännor och stuprör med rundade hörn.	I hängrännan åt väster växer växter.	
Övriga plåtarbeten	Solbräda av vit fabriksmålade plåt (plåttäckning vid anslutningen mellan takpannor och vindskivor). Äldre plåttäckning runt skorsten, rödmålade.		
Yttertak	Enkupigt rött lertegel. Enstaka tegelpannor har bytts ut mot nya.		
Vindskivor	Dubbla vindskivor av vitmålade sågade brädor.		
Takfotslist	Takfoten är klädd med släta brädor som målats med väggfärgen. Hål för ventiler av takisolering.		
Dörr åt öster	Huvudentrén består av en dörr klädd med liggande pärlspont med fasning som målats med alkydoljefärg i en blågrå kulör. Panelen är spikad med smidda spik och dörren hänger på fyra gångjärn från 1900-talets senare hälft. Uptill finns ett liggande ovalt fönster.	Dörren är tillverkad på 1990-talet av ett lokalt snickeri efter en äldre förlaga.	

Belysnings- armaturer	Modern belysningsarmatur i form av ett klot av klart glas med svart fot, sitter monterad på byggnadens nordöstra hörn.		
--------------------------	--	--	--

Åtgärdsbehov

Då byggnaden nyligen genomgick en omfattande renovering föreligger inga underhållsbehov i dagsläget. Det bör emellertid övervägas om ett byte av färgtyp skall göras när byggnaden behöver målas om i sin helhet nästa gång.

Gula villan

Byggnaden uppfördes 1857 och byggdes ut 1914. Huset har fungerat som bostadshus åt familjen Ruben men är idag uthyrt. Till huset hör en avgränsad trädgård med fruktträd och två mindre ekonomibyggnader, varav den ena är uppförd i sten och har fungerat som skyddsrum. Konstruktionen består av en timmerstomme på en grund av huggen och fogad gråsten. Fasaderna är klädda med liggande fasadpanel med enklare omfattningar som sågtandsfris och skurna omfattningar. Mot öster finns en mindre utbyggd veranda och mot öster en öppen farstukvist. Taket är täckt av tvåkupigt lertegel.

Figur 19 - Översiktsskildringar över gula villans fasader, fönster och veranda.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Murad av grovt huggen granit med fog av cementbruk. Sockel till källaringång består av gjuten betong. Sockel på den utbyggda verandan är murad av tegel och putsad med cementbruk.	Fog har lossnat på flera ställen. Det hårda putsbruket har på vissa ställen sprängts loss och tagit med sig det yttre skiktet av tegelmuren under.	
Markbeläggning	Grus och rabatter.		
Väggens uppbyggnad	Timrad stomme i 1 1/2 plan klädd med panel.		
Fasadmaterial	Maskinhyvlat liggande träpanel med fasning målad med gul alkydolfärg. Knutlådor och övriga snickerier målade med samma färg i en vit kulör.	Färgen är tjockt påstruken.	

Listverk	Sågad tandsnittsfris runt om hela huset målad med vit alkydolfjärg.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Släthyvlade fönsterfoder med fasning på kanten och dekorativa urtag nedtill. Målade med vit alkydolfjärg.	Färgen är tjockt påstruken.	
Trappor	Farstukvisten är uppbyggd av ett fundament som putsats på vilken det ligger ett plankgolv. Framför entrén ligger ett trappsteg av sten. Trappan till den utbyggda verandan är gjuten av betong liksom källartrappan.		
Fönster	Samtliga fönster förutom verandans är äldre kopplade träfönster med släta fyrkantiga hörnjärn som skruvats fast. Fönstren på bottenvåningen har tre lufter. De nedre två är sidohängda och spröjsade. Den övre luften är pivåhängd och spröjsad med krysspröjs. På ovanvåningen finns enklare fönster utan överluft och små triangulära fönster. Den tillbyggda verandan har nya fönster som är kopplade träbågar med lodrät spröjs. I det pivåhängda överljuset finns spröjs i rutnätsform. Hänger på tre kraftiga gångjärn av galvat stål. På östra takfallet finns två moderna takfönster klädda med rödmålad plåt.	De utbytta fönstren har en annan indelning än de ursprungliga. Deras gångjärn är omålade.	
Glas	Munblåst i de äldre fönstren och planglas i verandans fönster.		
Fönsterbleck	De äldre fönstren saknar fönsterbleck. De moderna fönstren i verandan har ett modernt fönsterbleck av fabriksmålad vit plåt med nedknäckt språng.		
Avvattning	Saknas.		
Åskledare	Saknas.		
Övriga plåtarbeten	Plåtar kring anslutning av takkupor är målad med röd respektive gul alkydolfjärg. Taket på verandan är	Ventilerna är stängda och övermålade och används ej längre.	

	av falsad plåt som målats med röd alkydolfärg. Ovanför samtliga vindskivor är en modern fabriksmålad plåt i vitt fäst med popnit. Fina äldre skruvventiler med litet skärmtak av plåt finns längs hela fasaderna.		
Yttertak	Tvåkupigt rött tegeltak.		
Skorstenar	Två skorstenar på västra sidan. Den ena är murad av rött lertegel. Den andra är murad av ett hårdbränt brunt tegel och nederdelen är putsad med cementbruk.	En del av putsen har sprängts loss och tagit med sig det yttre skiktet av tegelstenen under.	
Vindskivor	Enkel vindskiva av sågad bräda som målats med vit alkydolfärg.		
Takfotslist	Dekorativt formade takfötter som bär upp takfoten som är klädd med brädor som målats med vit alkydolfärg.		
Entrédörr	Hög pardörr med sex vertikala speglar per dörrblad. Hänger på tre kraftiga gångjärn med konisk spets. Modern låskista med trycke och låsbricka i mässing efter historisk förlaga.		
Dörr åt norr	Modern villadörr med litet rombiskt fönster av strukturerat glas. Hänger på tre kraftiga gångjärn av järn.	Gångjärnen är omålade.	
Verandadörr	Tillverkad liksom de moderna fönstren på verandan. Gångjärn och spanjolett i historiserande utförande.	Gångjärnen är omålade.	

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Laga putsskador på altanens sockel. Lagningar bör utföras med kalkbruk, eventuellt hydrauliskt kalkbruk.
- Putsskador på skorsten lagas med bruk lika befintligt.

Åtgärder inom 4-10 år

- Gångjärn på fönster och dörr på altanen målas med samma färg som fönstren.

Gårdshuset/Rättarbostaden

Figur 20 - Översiktbilder över gårdshusets/rättarbostadens fasader och fönster.

Byggnaden uppfördes 1814 och är en parstuga till planformen med förhöjd takfot. Konstruktionen består av en timmerstomme på en enkel torpargrund. Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel med vita snickerier. Taket är täckt med tvåkupigt rött lertegel. Byggnaden omges av en avgränsad trädgård. Byggnaden användes tidigare som rättarebostad men är idag uthyrd som privatbostad. Byggnaden genomgick nyligen en omfattande renovering då bland annat fönster och dörrar byttes liksom alla ytskikt invändigt. Taket lades om med nytt tegel.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Granit, fogad.		
Markbeläggning	Betongsten och jord.		
Väggens uppbyggnad	Timmerstomme klädd med stående panel.		
Fasadmaterial	Falurödfärgad panel med locklist med rund profil. Vita knutlådor målade med alkydolfärg.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta sågade foder som målats vita med alkydolfärg.		
Trappor	Framför dörren ligger en trappsten av rödaktig betong med svagt rundade hörn.		
Fönster	Kopplade bågar av trä. Profilerade spröjs omger sex rutor. Nyttillverkade. Hänger på tre galvaniserade gångjärn i historiserande stil.		
Glas	Planglas.		

Fönsterbleck	Moderna plåtar med nedknäckt språng.		
Avvattning	Moderna stuprör och hängrännor med runda hörn. Fabrikslackade i vitt.		
Skorsten	Liten rektangulär och plåtinklädd.		
Yttertak	Nytt tegeltak. Tvåkupigt rött Vittingetegel.		
Vindskivor	Sågade brädor målade vita. Solbräda av plåt.	Torrspäckor, färgbortfall.	
Takfotslist	Brädinklädd takfot som målats med falurödfärg.		
Ytterdörr	Modern dörr som hänger på tre moderna galvaniserade gångjärn med litet spröjsat fönster upptill. Modernt trycke och lås.		
Belysnings-armaturer	Modern "stallampa".		

Åtgärdsbehov

Då byggnaden nyligen genomgick en omfattande renovering föreligger inga större underhållsbehov i dagsläget. Det bör emellertid övervägas om ett byte av färgtyp på snickerier skall göras när byggnaden behöver målas om i sin helhet nästa gång.

Åtgärder inom 1-3 år

- Måla om vindskivorna.

Ekonomibyggnaderna

Mangelboden

Figur 21 - Översiktsbilder över mangelbodens fasader och fönster.

Byggnaden är troligtvis uppförd omkring 1900. Konstruktionen består av en regelstomme på en torpargrund av natursten, kallmur. Fasaderna är klädda med stående panel som målats med oljefärg och de fyra dörrarna är klädda med liggande panel. Taket är täckt med enkupigt lertegel.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Låg sockel i form av kallmur av natursten.	En del utfyllnadssten har fallit ut.	
Markbeläggning	Gräs.		
Väggens uppbyggnad	Regelstomme klädd med slät panel med locklist utan profil.	Syllen åt öster är kraftigt rötskadad.	
Fasadmaterial	Panelen är målad med oljefärg (alkyd- eller linolja) i en grå kulör.	Färgen flagnar. Panelens spikar har rostat och gjort fläckar i färgen. Panelen är skadad nedtill på flera ställen, framför allt på den södra gaveln.	
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta foder runt dörrar och fönster målade med samma färg som fasaden i övrigt.		
Trappor	De fyra dörrarna åt öster har alla trappor som består av granitblock.	Trappstegen har satt sig.	

Fönster	Enkla bågar av trä med dekorativ spröjs, ej öppningsbara.	Omfattande bortfall av färg och kittfalsar. Enstaka rutor sönder. Ett fönster åt söder har bytts ut.	
Glas	Munblåst och planglas i det lagade fönstret.		
Avvattning	Saknas.		
Yttertak	Enkupigt rött lertegel.	Nocken sviktar.	
Vindskivor	Dubbla vindskivor av sågade brädor, målade med väggfärgen.	Färgbortfall liksom övrigt målat trä.	
Takfotslist	Takets sparrar avslutas med dekorativa ändar.		
Dörrar	På östra fasaden finns fyra dörrar som alla är utformade på samma sätt: dörrbladen är klädda med liggande pärlspontpanel. Gångjärnen är troligen ursprungliga. Låskista saknas och en regel för hänglås finns monterad på varje dörr.	Omfattande färgbortfall. Gångjärnen är rostiga.	

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- De trasiga rutorna behöver bytas ut mot nya så att inte vatten eller fåglar kommer in i byggnaden.
- Fönstren kittas och målas om med linoljekitt respektive linoljefärg efter att löst sittande färg skrapats bort.
- Syllen åt öster behöver bytas ut i sin helhet. Ny syll tillverkas med den befintliga som förlaga i fråga om materialval och utformning.
- Delar av panelen åt söder behöver bytas ut alternativt skarvas med friskt virke beroende på hur omfattande skadorna är.
- Fasaderna behöver målas om. Beroende på om den befintliga färgen är alkydolje- eller linoljefärg skrapas fasaderna till rent trä, respektive all löst sittande färg skrapas bort. Fasaderna målas därefter med linoljefärg.
- All växtlighet behöver tas bort från byggnadens omedelbara närhet, speciellt åt väster.
- Nocken behöver ses över och eventuellt behöver taket riktas.
- Grunden behöver kompletteras så att utfyllnadssten läggs tillbaka.
- Trappstenarna behöver riktas.

Vagnslider

Figur 22 - Översiktsbilder över vagnslider.

Byggnaden är uppförd vid 1800-talets början i skiftesverk. Fasaderna är avfärgade med rödfärg och taket är täckt av modernt pressat plåttak. Mot norr finns stora vagnsportar men mot söder har fasaderna i modern tid delvis glasats. Byggnaden har tidigare använts till uppfödning av kalkoner och används idag till förvaring och periodvis som fårstall.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Kallmur av granit. Delvis kvaderhuggen.		
Markbeläggning	Delvis hög vegetation, mest brännässlor.		
Väggens uppbyggnad	Skiftesverk. Åt norr är väggen en regelstomme klädd med stående locklistpanel. Åt söder är vissa fack ersatta av fönster.		
Fasadmaterial	Bålar och stolpar liksom paneler är målade med falurödfärg.		
Fönster	Åt söder har bålarna i vissa fack ersatts av fönster. De saknar karmar utan är snarare två glasade partier.	Nästan alla glasrutor är krossade.	
Avvattning	Moderna hängrännor och stuprör med mjuka böjar i fabriksmålade svart plåt.		
Övriga plåtarbeten	Svart fabriksmålade plåt som skruvats fast ovanför vindskivorna.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Laga fönstren eller täck för dem för att förhindra att fukt och fåglar eller andra djur tar sig in.
- Rikta portarna på norrsidan.

Oxstall/Maskinhall/Fårstall

Figur 23 - Översiktsbilder över det enklare maskinstallet.

Enklare maskinstall som uppfördes på sent 1900-tal på grunden av det gamla oxstallet. Konstruktionen består av ett regelverk klätt med rödfärgad locklistpanel med svartmålade snickerier och blåmålad port. Taket är klätt med trapetskorrugerad plåt. Byggnaden används idag som maskinhall och fårhus.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Delvis äldre kallmur av sprängsten och delvis gjuten sockel av cement.		
Markbeläggning	Berg, gräs.		
Väggens uppbyggnad	Regelstomme klädd med stående panel.		
Fasadmaterial	Stående sågad panel med locklist målad med falurödfärg. Knutbrädor och övriga snickerier är målade med svart alkydolfärg. Åt öster är gavelröstet delvis nätat.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta sågade foder målade med svart alkydolfärg.		
Trappor och räcken	Trappa åt norr av galvaniserat stål och trä.		
Fönster	Träbågar, pivåhängda och utan spröjs. Målade med svart alkydolfärg utvändigt.		
Glas	Planglas.		
Fönsterbleck	Bleck av plåt som målats svart med nedknäckt språng.		
Avvattning	Moderna hängrännor och stuprör med		

	rundade hörn, fabriksmålade i svart.		
Övriga plåtarbeten	Fabriksmålade svart plåt vid takfoten.	Färgen flagnar.	
Yttertak	Trapetskorrugerad plåt.		
Vindskivor	Dubbla vindskivor av sågade brädor som målats med svart alkydolfärg.		
Dörr	Skjutdörr klädd med samma trapetskorrugerade plåt som taket. Fabriksmålade i svart.		
Belysningsarmaturer	Modern belysningsarmatur i glas och metall sitter monterad på nordvästra hörnet.		

Åtgärdsbehov

Byggnaden är relativt modern och i gott skick. Det bör emellertid övervägas om färgtypen på snickerier på sikt skall bytas från alkydolfärg till linolfärg alternativt slamfärg som på panelen.

Magasin

Figur 24 - Översiktbilder över magasinets fasader.

Byggnaden uppfördes 1836 i skiftesverk med en timrad ovanvåning på en grund av grovhuggen granit. Timret är rödfärgat medan detaljer och stolpar i skiftesverket är svartmålade. Taket är täckt av enkupigt rött lertegel. Gavelröstet består av locklistpanel. Mot norr finns övernocken en vällingklocka med huv och vindflöjel med texten "1756 BESB".

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Kallmur av granit/natursten.		
Markbeläggning	Gräs och berg i söder.		
Väggens uppbyggnad	Bottenvåning av skiftesverk och timrad ovanvåning. Följare längs hela väggen på gavlarna.	Skiftesverket är utbytt till stora delar. Hela östra fasaden är utbytt mot nya bålar. Dessa har delvis slagit sig och buktar, vilket orsakat glipor mellan bålarna. Följare på norrsidan uppvisar en del rötskador.	
Fasadmaterial	Syll, lejd och stolpar i skiftesverket är målade med svart alkydolfärg. Bålar är målade med falurödfärg. Stolpar och utanpåliggande följare är målade med samma svarta färg. Timmer är målat med falurödfärg. Snickerier målade med svart alkydolfärg. Enstaka syllar är målade med tjära.	Den svarta färgen släpper på flera ställen.	
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta foder runt luckor, målade svarta.		
Trappor	En enkel trappa åt norr av sågat virke. Har varit tjärad.		
Fönster	Luckor med nät för, åt norr. Ett litet spröjsat blyinfattat fönster i		

	gavelröstet åt norr. Ett spröjsat träfönster på västra fasaden.		
Glas	Munblåst.		
Avvattning	På östra fasaden finns en modern fabriksmålad svart hängränna och stuprör.		
Lanternin med vällingklocka	Övernocken på byggnadens norra gavelspets sitter en lanternin av trä med en vällingklocka och en vindflöjel. Taket är klockformat och klätt av brädor.		
Yttertak	Taket är täckt av enkupigt rött lertegel.		
Vindskivor	Dubbla vindskivor av sågade brädor, svartmålade. Solbräda av fabriksmålad plåt, svart.	Färgen har släppts från den södra solbrädan.	
Takfotslist	Klädd med släta brädor målade med falurödfärg.		
Dörrar åt öster	En äldre stor port i mitten klädd med liggande panel med fasning. Äldre utanpåliggande bandgångjärn och smidd hasp. Panelen på portens nedre del är utbytt. Två mindre dörrar på ömse sidor som är tillverkade med den stora porten som förlaga. Klädda med liggande fasadpanel spikad med smidd spik.		
Dörr åt norr	Enkeldörr, klädd med liggande fasadpanel målade med svart alkydoljefärg.		
Dörrar åt väster	Port åt söder med dubbla dörrar. Ett dörrblad är klätt med liggande äldre fasadpanel som är bredare än panelen på det motsatta dörrbladet. Porten åt norr är något smalare. Klädd med äldre liggande panel med fasning. Hänger på dubbla äldre bandgångjärn. En mindre enkeldörr mellan portarna är nytillverkad, klädd med liggande panel. Hänger på återanvända dekorerade bandgångjärn. En liten modern dörr längst söderut, klädd med stående panel utan fasning.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Rötskadorna på följarna på norra sidan behöver undersökas och eventuellt lagas.
- Snickerier behöver kompletteringsmålas, framför allt åt öster. Byggnaden är i gott skick och har nyligen renoverats. Det bör övervägas om man skall byta färgtyp på snickerier och bärande delar i skiftesverket från alkydolfjärg till linolja eller slamfärg som på de övriga fasaderna.

Stall/Ladugård

Figur 25 - Översiktbilder över stallets fasader och fönster.

Byggnaden uppfördes år 1900 på grunden av en tidigare ladugård och byggdes om på 1920-talet med förhöjt loft och ny takstol. Fram till 1970-talet användes byggnaden till mjölkproduktion och hade ett centralt längsgående foderbord. När byggnaden därefter kom att användas till häststall togs foderbordet bort. Inredningen består idag av hästboxar. Väggarna är murade av tegel och har putsade fasader med lisener och listverk. Den invändiga stolpkonstruktionen är bibehållen. Grunden består av grovhuggen granit. Fönster med karmar av gjutjärn i flacka valv. Mot öster finns ett separat mjölkkrum i vilket man inrett moderna toaletter.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Kvaderhuggen granit med grov yta. Fogbruk av cement med ryggsuren fog.	Bortfall av fogbruk.	
Markbeläggning	Grus.		
Väggens uppbyggnad	Murad vägg av tegel i ett plan. Senare förhöjning uppbyggd av regelstomme.		
Fasadmaterial	Den murade väggen är spritputsad både utvändigt och invändigt med kalkputs som målats med modern putsfärg (troligen med någon form av akrylat som bindemedel) med gul	Delvis bomsläpp på putsen ovan sockeln. Färgbortfall från puts över hela fasaden. I sydöstra hörnet vid det utskjutande partiet på gaveln, det gamla mjölkkrummet, har det	

	respektive bruten vit kulör. Den övre delen av väggen samt gavelröstena är klädda med pärlspont som målats blågrå med alkydoljefärg.	tidigare stått ett skjul, eller liknande, där väggen nu är omålad.	
Listverk	Listen och tidigare takfotslist är slätputsade och vitmålade med alkydoljefärg.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Fönstersmygar är slätputsade och vitmålade.		
Trappa åt öster	Trappa av block i granit murade utan fogbruk. Upplagsstenen är grovt huggen medan stegen är krysshamrade på ytan.	Trappan har satt sig och glipar kraftigt mellan sten och mellan trappa och vägg.	
Fönster	Det finns två rader av fönster. Den nedre raden består av äldre spröjsade fönster i gjutjärnbågar som målats röda med modern rostskyddsfärg. Den övre raden består av moderna träfönster utan spröjs som målats vita med modern alkydoljefärg. På östra gaveln finns två moderna träfönster med planglas och klickspröjs.	Visst färgbortfall från de äldre fönstren.	
Glas	Munblåst i de äldre och planglas i de moderna.	Någon ruta är sönder.	
Fönsterbleck	De äldre fönstren har fönsterbleck av plåt som målats i samma färg som fönstren. Rakt språng. De moderna fönstren har fönsterbleck som målats vita med raka språng.	Vissa plåtar har böjt sig uppåt med dålig infästning som följd.	
Avvattning	Modern fabriksmålad hängränna ovan ingång på norrsidan.		
Övriga plåtarbeten	Fyra ventilhuvar är placerade med jämna mellanrum övernock. Plåtinklädd skorsten.		
Yttertak	Tvåkupigt rött lertegel på det ena takfallet. I syfte att skapa en både miljömässigt och ekonomiskt hållbar elförsörjning av gården har solfångare installerats på ett av		

	takfallen på stallet. Under solfångarna finns ett plåttak.		
Takfönster	Tre äldre takfönster i bågar av gjutjärn på södra takfallet.		
Vindskivor	Tre överlappande brädor som målats vita. Plåtavtäckning mot anslutning till tak.		
Takfotslist	Takfoten klädd med vitmålade sågade brädor.		
Dörr åt öster	Äldre dörr som klätts med liggande svagt rundad panel på utsidan. Äldre låskista och handtag med klot ytterst av mässing. Kompletterat med modern skjutregel. Målad ut- och invändigt med modern vit alkydolfärg. Överljus med planglas och klickspröjs.	Färgbortfall på insida.	
Dörr åt norr	Pardörr klädd med liggande fasadpanel målad med alkydolfärg i en blågrön nyans.		
Dörr åt väster	Modern skjutdörr utvändigt klädd med snedställd pärlspont målad med alkydolfärg.		
Dörrar åt söder	Äldre pardörr, port, som utvändigt är klädd med liggande panel med fasning som målats med alkydolfärg i en ljusblå kulör. En äldre dörr med utbytta gångjärn som utvändigt är klädd med snedställd pärlspontpanel. Tidigare troligtvis tjärad.	Färgen flagnar. Dörrbladet har satt sig och används inte längre.	
Belysningsarmaturer	Olika typer av moderna armaturer.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Laga trasiga fönsterrutor och måla om de vitmålade moderna fönstren samt gjutjärnsfönstren på södra sidan. Fönster målas med befintlig färg.
- Rikta dörrblad som satt sig så att de går att öppna igen.
- Måla om dörrar på södersidan efter behov med befintlig färg.
- Laga trappan genom att sätta om stegen.

Åtgärder inom 4-10 år

- Se över fönsterbleck. De som har dålig infästning skall förankras så att de inte rör sig och riskerar att skada putsen.
- Fasaden behöver putslagas med kalkbruk lika befintligt efter att all puts med dålig vidhäftning avlägsnats. Befintlig färg på putsen borstas bort eller avlägsnas med hjälp av försiktig blåstring. Därefter avfärgas fasaderna med kalkfärg.
- Färgtyp på snickerier och träpanel bör på sikt bytas ut från alkydolfärg till linolfärg.

Foderlada/Loge

Figur 26 - Översiktsbilder över foderladans fasader.

Okänt byggår. Byggnaden moderniserades omkring år 1900 och 1990 då det byggdes om till häststall från att tidigare fungerat som foderlada och loge. Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel och taket är täckt av plåt. Byggnaden är helt modern men står på en sockel från en tidigare byggnad.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Östra delen består av en kallmur av natursten. Den högre västra delen består av sprängsten som är fogad med kalkbruk. Skolsten och tegelkross i bruket.	Omfattande bortfall av fog. Nordöstra hörnet har satt sig med sprickbildning i murverket som följd.	
Markbeläggning	Grus, gräs.		
Väggens uppbyggnad	Modern regelstomme.		
Fasadmaterial	Modern lockpanel målad med falurödfärg. Snickerier är svartmålade med alkydolfärg.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Släta sågade foder målade med svart alkydolfärg.		
Fönster	Moderna träfönster med kopplade bågar utan spröjs.		
Glas	Planglas.		
Fönsterbleck	Kort modernt bleck med nedknäckt språng.		

Avvattning	Moderna hängrännor och stuprör fabriksmålade i svart. Runda hörn och böjar.		
Yttertak	Rödaktig pannplåt. Snörasskydd i galvat stål monterat ovan takfoten.		
Vindskivor	Sågade och svartmålade.		
Dörr åt öster	Port med dubbla dörrblad klädda med stående panel. Svartmålad.		
Dörr åt väster	Enkeldörr klädd med stående ribbor med överljus likt de andra fönstren.		
Belysnings-armaturer	Olika armaturer från andra halvan av 1900-talet.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Sockelns nordvästra hörn bör undersökas noggrant och eventuellt läggas om.
- I övrigt är byggnaden ovanför sockeln relativt modern och i gott skick. Det bör övervägas huruvida man på sikt skall byta färgtyp på snickerier från alkydoljefärg till linoljefärg eller slamfärg som på panelen.

Loge/stall

Logen uppfördes 1814 och byggdes till 1855 och 1900. Konstruktionen består av skiftesverk och regelstomme på en enkel granitgrund. Tillbyggnaden mot väster är klädd med enkel locklistpanel som rödfärgats. Mot gårdssidan är väggen av skiftesverk. Taket är täckt av tvåkupigt tegel förutom på tillbyggnaden åt väster vars tak är täckt av eternit.

Stallet uppfördes samtidigt som logen 1814 men har byggts till senare. Konstruktionen består av skiftesverk på en murad granitgrund. Taket täcks av tvåkupigt lertegel. Idag används byggnaden som veterinärstation. Omkring 2006 förbereddes stalllets ovanvåning för iordningställande av kontorsplatser. För att dessa ska kunna tas i bruk vill fastighetsägaren sätta in fönster på gavelpartiet.

Figur 27 - Översiktsbilder över logen och stallets fasader.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Låg kallmur av natursten åt öster, söder och väster. Åt norr är muren fogad (den östra sidan) och hög samt delvis kompletterad med gjuten cement vid den moderna industriporten.		
Markbeläggning	Grus.		
Väggens uppbyggnad	Delvis regelstomme klädd med stående plank och åt väster skiftesverk.	Sylen vid den gamla porten åt väster ligger direkt i jorden. Bålarna i facket längst norrut på den västra fasaden av skiftesverk	

		har satt sig på grund av en rötskada i den nedersta bålen.	
Fasadmaterial	Panel av släta sågade brädor med svagt rundade locklister. Målade med falurödfärg. Vissa delar av fasaden på "lutan" är utbytt mot panel utan lister, rödmålad. Knutbrädor och stolpar är målade med svart alkydoljefärg liksom snickerier.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Fönsterfoder på norrsidan är släta och svartmålade.		
Ramp	På västra sidan finns en gräsbevuxen stenramp av natursten.	En del trädkott har satt sig på rampen.	
Fönster	Åt norr har det satts in moderna fönster i skiftesverksväggen som skall efterlikna stallfönster. De har utanpåliggande klickspröjs och aluminiumlister på bottenstycket och svagt välvda överstycken.		
Glas	Planglas.		
Fönsterbleck	Fönsterbleck av fabriksmålad plåt med nedknäckt språng.		
Avvattning	Saknas.		
Övriga plåtarbeten	Ett stort modernt ventilgaller finns i den norra gavelspetsen. Svartmålat.		
Yttertak	Taket på stallet är klätt med tvåkupigt rött lertegel. Taket på "lutan" (tillbyggnaden åt väster) är klätt med plattor av sinuskorrugerad eternit.	En glipa finns mellan tvånockpannor. Vissa eternitplattor sitter löst.	
Vindskivor	Enkla vindskivor av sågade brädor, målade med svart modern "plast"-färg. På "lutan" är de målade med väggfärgen.		
Dörrar åt öster	En modern industriport finns installerad längst norrut, mot veterinärmottagningen. En modern dörr med ett normalt dörrblad och en smalare öppningsbar del, svartmålad med samma färg som övriga snickerier.	Dörrens panel är skadad nedtill. Ett av gångjärnen hänger snett.	

	En äldre port med två dörrblad klädda med liggande spontad panel med svag fasning som målats svart. Äldre smidda bangångjärn fästa med träskruv och fyrkantsmutter.		
Dörr åt söder	Skjutdörr klädd med s-korrugerad svart plåt.		
Dörrar åt väster	Port med dubbla dörrblad klädd med stående panel och locklist. Målad svart. Port med dubbla dörrblad klädd med enkel ospontad stående panel. Hänger på smidda bandgångjärn. Målad röd. Enkeldörr klädd med plywoodskiva, målad röd.		
Dörr åt norr	Modern industriport till den gamla potatisslidan i källaren.		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Undersök syllen vid porten åt öster. Gräv bort jord i anslutning till syllen så att den ligger fritt.
- Lutan är i så pass dåligt skick att den inte går att använda. Bör rivas och återbyggas i material och utseende lika befintligt. Eternit skall dock inte användas.
- Ta bort all växtlighet med större rotsystem från rampen på lutan.
- Undersök rötskadan i det nordligaste facket på västra sidan och laga skadan. Ersättningsbålar skall tillverkas med de befintliga som förlaga i fråga om material och bearbetning.

Åtgärder 4-10 år

- Laga eller ersätt skadad panel på fasad och dörrar.

Häststall/Kalkonstall/Veterinärstation

Figur 28 - Översiktsbilder över veterinärstationens fasader, fönster och dörrar.

Byggnaden uppfördes år 1900 och är en murad konstruktion med pärlfog som står på en huggen granitsockel. Fönstren är delvis av gjutjärn och taket är täckt av tvåkupigt lertegel. Byggnaden användes tidigare som häststall och kalkonstall. Idag fungerar den som veterinärmottagning med reception, mottagningsrum och behandlingsrum. Interiören är helt moderniserad.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Sockel	Murad av kvaderhuggen granit satt i kalkbruk. Lagningar av cement förekommer.	Omfattande bortfall av fog och enstaka skolsten.	
Markbeläggning	Gräs och grus.		
Väggens uppbyggnad	En del är murad med tegel och en del är i skiftesverk.	Kraftiga sättningsskador på norrsidan i den murade delen har lagats med cementbruk. Sprickbildningen fortsätter i sockeln och har inte åtgärdats. En kraftig spricka i nordvästra hörnet är inte åtgärdad. Enstaka tegelstenar har fått	

		frostsprängningar. Enstaka bålar i den östra delen med skiftesverk (norra sidan, facket längst in mot den murade delen) är rötskadade.	
Fasadmaterial	Maskinslaget rött tegel murat i kryssförband med pärlfog av cementbruk. Skiftesverk målat med falurödfärg och stolpar och syll målad med svart alkydoljefärg, liksom snickerier.		
Dörr- och fönster-omfattningar	Slåta smygar runt gjutjärnsfönster. Slåta, sågade omfattningar som målats med svart färg runt moderna fönster.		
Fönster	Enstaka äldre spröjsade gjutjärnsfönster med rundad överdel på gaveln åt norr och vid entrén åt söder. Övriga fönster är moderna träfönster med utanpåliggande klickspröjs i olika storlekar, svartmålade med aluminiumdropplista på bottenstycket.		
Glas	Planglas.		
Avvattning	Moderna hängrännor och stuprör på södersidan, fabriksmålade i svart med runda hörn.		
Yttertak	Tvåkupigt rött lertegel.		
Vindskivor	Enkla sågade brädor som målats svarta. Solbrädor av enkla sågade brädor som målats svarta.	Flera solbrädor har lossnat. Omfattande färgbortfall.	
Takfotslist	Utkragande takfot i den murade delen.		
Dörrar åt söder	Två stora moderna portar åt öster klädda med spontad snedställd panel med fasning som målats svart. Rundade dörrblad upptill. Modern dörr som fungerar som huvudentré till veterinärmottagningen. Klädd med snedställd spontad panel med fasning. Hänger på fyra kraftiga moderna gångjärn och dörrpartiet	Färgbortfall.	

	omges av ett glasat väggparti med utanpåliggande klickspröjs. Längst västerut finns ytterligare en modern port med en enkeldörr och en öppningsbar del. Klädd med snedställd panel med fasning.		
Luckor	På södersidan finns tre äldre inlastningsluckor, en i respektive byggnadsdel. Luckorna är utvändigt klädda med snedställd spontad panel med svag fasning. Samtliga luckor är kantade av lister. Samtliga är målade med svart modern "plast"-färg.	Vissa lister saknas. Luckorna är i dåligt skick.	
Belysnings-armaturer	Moderna "stallampor".		

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Undersök sättningssprickorna och ta reda på om rörelsen är pågående. Laga sprickan i både sockel och murverk med ersättningstegel och fogbruk lika befintligt. Anpassa utförande och utformning på fog till befintlig.
- Ersätt rötskadade bålar med nya som tillverkas med de gamla som förlaga i fråga om material och utformning.
- Ersätt skadade eller saknade solbrädor med nya.
- Inlastningsluckorna bör repareras om möjligt och annars bytas till nya i material och utformning lika befintliga.
- Tak, vindskivor och plåtarbeten så som rännalar bör ses över och åtgärdas.

Vattenmagasinet

Figur 29 - Vindmöllan som pumpade vatten till Afvelsgärde gård och Lyckeby hotell 1901-1911. Vindhjulet blåste av vid julstormen 1902 (Källa: Edvard Ruben).

Reservoaren byggdes vid 1900-talets början och har väggar med kontreforer i huggen granit. Tidigare fungerade den som vattenreservoar till gårdens behov. Vattnet togs från en brunn inne i Lyckeby och vattnet pumpades till reservoaren med hjälp av en mölla som var placerad vid den nuvarande Lyckebyskolan. Idag fungerar konstruktionen som fundament för två solceller.

Svinhus

Byggnaden brann ned på 1950-talet och grunden gjordes om till gödselplatta.

Bränneri

Byggnaden uppfördes ursprungligen i början av 1800-talet som bryggeri. Senare byggdes den om till källarbyggnad. Idag är det en ruin med öppet murverk. Den består av en kallmurad skalmur av sprängsten som invändigt fogats med cementbruk.

Trädgårdspaviljongerna

Trädgårdspaviljongerna hade en viktig roll i formträdgården som blickfång i slutet av tvärgångarna samt i söder där mittgången slutade och inspirerades av antiken och den kinesiska formgivningen.

Samtliga paviljonger renoverades 2010 då de monterades ned och flyttades till ett snickeri där de lagades och målades om.

Trädgårdspaviljong 1

Figur 30 - Översiktsbilder över trädgårdspaviljong 1.

Paviljongen är uppförd omkring 1800 och utgörs av en kvadratisk grundplan med en halvrund tempelliknande absid. Konstruktionen består av en syll av ek och stolpar av furu som klätts med slät spontad panel. Dekoren utgörs av rombiska och kulformade element. På insidan finns två skurna paneler med bladornamentik. Sidopartierna utgörs av kinesiskt inspirerat gallerverk av trä och ryggsidan av ett enklare spjälverk. Kupoltaket är utvändigt klätt med brädor. Paviljongen är troligtvis flyttad.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Konstruktion	Klädda stolpar som bär upp ett sadeltak och träkolonner som bär upp ett hjälmvalv framför.		
Fasadmaterial	Hyvlad panel målad med linoljefärg i olika kulörer (kromoxidgrönt och vitt). Viss panel är maskinhyvlad, men till största del är den handhyvlad.	En del färgbortfall, framförallt från södra fasaden.	
Fundament	Gjutet fundament av betong.		
Golv	Kalkstensplattor av en svagt rosa kulör.		
Snickerier	Kinesiskt inspirerade ribbverk av trä samt snidad dekor i form av blad.		

	Pelare och delar av snickerierna är målade i vitt.		
Yttertak	Brädtak, välvt på hjälmvalvet. Målat med tjära.		
Innertak	Klätt med släthyvld panel.	En del rostgenomslag vid spik.	

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Kompletteringsmåla södra fasaden och pelarna med färg och kulör lika befintlig.

Åtgärder inom 4-10 år

- Måla om hela paviljongen med färg och kulör lika befintlig.

Trädgårdspaviljong 2

Figur 31 - Översiktsbilder över trädgårdspaviljong 2.

Paviljongen uppfördes omkring 1800 och är öppen med en rektangulär grundplan. Konstruktionen består av en syll av ek och stolpar av furu som klätts med slät panel.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Konstruktion	Klädda stolpar som bär upp ett sadeltak. Öppet åt tre sidor men har tidigare haft dörrar.	Dörrarna saknas men gångjärnen sitter kvar.	
Fasadmaterial	Slät handhyvlat panel målad med linoljefärg i olika rosa nyanser och vitt. Delvis smidd spik.	Rostgenomslag vid spik. Färgbortfall framför allt åt öster och längs sockellisten.	
Fundament	Står på en gjuten platta av betong.		
Golv	Golvet är belagt med kalkstensplattor.	Enskilda stenar är spruckna och vittrade.	
Snickerier	Profilhyvlade fönsteromfattningar. Kinesiskt inspirerat ribbverk av trä i fönstret. Vålvda väggfält av handhyvlade panel invändigt.		
Yttertak	Brädtak målat med tjära.		
Innertak	Platt innertak klätt med släthyvlat panel som målats vit med linoljefärg.	Visst rostgenomslag vid spik.	

Åtgärdsbehov

Åtgärder inom 1-3 år

- Paviljongen kompletteringsmålas med färg och kulör lika befintlig.
- Kalkstensplattorna ses över och lagas eller kompletteras efter behov.

Trädgårdspaviljong 3

Figur 32 - Översiktsbilder över trädgårdspaviljong 3

Paviljongen är troligen uppförd mellan 1800-1850 och är öppen med en rektangulär grundform som står på en plattform. Konstruktionen består av en stolpkonstruktion av ek på kraftiga upplagsstenar ut mot bäcken. På stolparna vilar en plattform som använts för att bygga paviljongen. Fyra stolpar bär upp ett lätt baldakintak. Paviljongen omgärdas av ett staket med räckenverk. Taket är klätt med papp och kröns av en vitmålad dekor av smidesjärn.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Konstruktion	Fyra stolpar bär upp ett baldakintak.		
Fasadmaterial	Stolparna av trä är målade med vit linoljefärg. Takfotslisten och räckenverket är målat med grön linoljefärg.	Visst rostgenomslag vid spik. Algpåväxt.	
Fundament	Träfundament som står på upplagsstenar. Fundamentet är klätt med vitmålad sågad panel.		
Golv	Sågade brädor.		
Snickerier	Staket av dekorativt utformade ribbor. Takfotslist med kinesiskt inspirerad snidad dekor.		
Yttertak	Baldakintak klätt med papp. Dekor av vitmålad smidesdetalj i form av ett spindelnät.		
Innertak	Platt innertak av glest spikad slät panel.		

Åtgärdsbehov

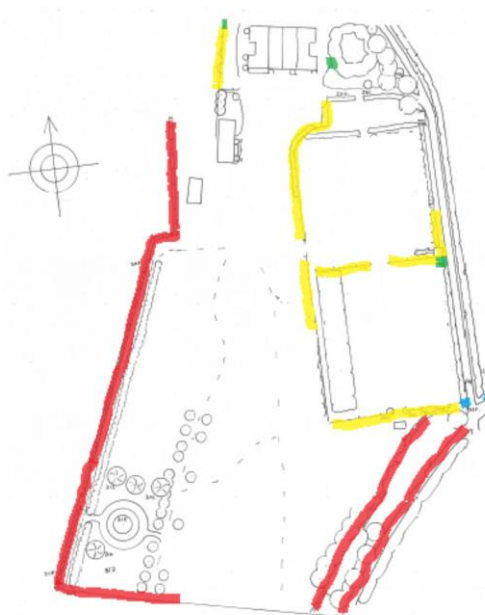
Åtgärder inom 1-3 år

- Alger tvättas bort.

Murverk och andra anläggningar i sten

Murverken i och runt parken kan grovt indelas i traditionella stenmurar och påfyllda terrassmurar. Samtliga murverk är kallmurade i enkel och dubbel mur.

Stengärdet som avgränsar parken i väster mot utmarken är troligen anlagd samtidigt som den engelska parken. I söder har stenmuren kompletterats med en nyanlagd mur i samband med byggandet av riksvägen. Stenmuren fortsätter söder om vägen och markerar tydligt den äldre sydliga avgränsningen av parkmiljön. Samtliga terrasser har byggts upp genom enkla stödmurar från två till fem skift med oregelbunden spräckt granitsten. På den västra terrassmuren finns rester av finhuggna kalkstensplattor som kan ha fungerat som avtäckningsskift.

Figur 33 - Murverk och andra stenanläggningar markerade i färg.

Tre mindre stentrappor med granitsten finns vid den lilla terrassen mellan flygelbyggnaderna, söder om lusthus 2 samt upp mot utkiksplatsen öster om huvudbyggnaden. Parken avgränsas i sydost av resterna av en äldre delvis terrasserad stensatt väg med påfylld vägbana och avgränsande stenmur. Över bäcken finns en mindre valvslagen stenbro med påfylld vägbank som delvis är stensatt. Vägen som avgränsar parken i öster består av makadamiserad gruspåfylld vägbana. I anslutning till huvudbyggnaden finns en cirkulär vattenbassäng utförd i platsgjuten betong.

Del	Beskrivning	Skador & kommentarer	År
Stenmur öster om parken	Dubbel mur.	Behov av mindre justeringar och underhåll.	
Stenmur söder om riksvägen	Dubbel och enkel mur	Delvis raserad, kalvningar.	
Terrassmur mellan flygelbyggnader	Enkel mur.	Mindre bulningar. Behov av omskolning.	
Terrassmur väster om formträdgården	Enkel mur upp till 2 meter.	Omfattande kalvningar med rasrisk. Förbandstjuvar och stort behov av omskolning. Delvis omsättning.	
Terrassmur mellan kvarteren i formträdgården	Enkel mur med två appareljär.	Bulningar och deformationer. Slutskiftet oregelbundet. Behov av skolning.	

Terrassmur söder om formträdgården	Enkel mur.	Kraftigt nedrasad. Omfattande inväxning av häck. Behov av omsättning.	
Stenmur och terrassmur vid gamla vägen	Enkel och dubbel mur.	Delvis raserade. Behov av omsättningar. Terrassmur i behov av omskolning och omläggning.	
Stentrappor	Stenpackning med sättsteg i granitblock och tuktad sten.	Samtliga tre i behov av omsättning.	
Stenvalvsbro	Valv i natursten.	Upprensning av åfåran.	

Åtgärdsbehov

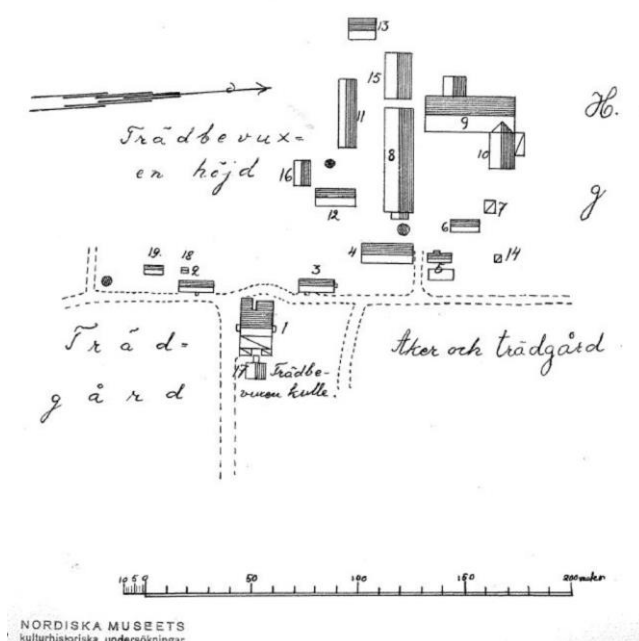
Stenarbetena är generellt i dåligt skick. Ett åtgärdsprogram med prioriteringar bör upprättas. I trädgården närmast huvudbyggnaden växer ett träd mellan den norra och södra flygeln vars rötter påverkar en närliggande terrassmur. Trädet bör avlägsnas.

Kulturhistorisk värdering

Begreppet "kulturhistoriskt värde" definieras i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval, som "de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang - samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag."⁶

Afvelsgärde

Afvelsgärde gård har en lång kronologi och har legat på samma plats sedan 1600-talet. Gården har haft nära kopplingar till Lyckå slott och till dansk och senare svensk statsadministration och fungerade från sent 1600-tal omväxlande som länsresidens och som löneboställe fram till att det senare, under senare delen av 1700-talet, kom att övergå i privat ägo. Flera av de privata ägarna har haft en stor betydelse för Karlskronas utveckling. Gården har ett mycket stort lokalhistoriskt värde genom sin långa kontinuitet och användning genom tiden. Afvelsgärde har också ett stort personhistoriskt värde genom flera av sina tidigare ägare.

Figur 34 - Situationsplan gjord i samband med Nordiska museets inventering av gården år 1935 (Källa: NM).

Ett viktigt exempel, som även lyfts fram särskilt i byggnadsminnesförklaringen, är Fabian Philip. Han var en handlare och köpman, ursprungligen från Tyskland, som 1782 blev den första juden som fick tillstånd att etablera sig i Karlskrona. Enligt dåvarande lagstiftning ("Judereglementet") fick människor av judisk tro endast bosätta sig i Stockholm, Göteborg eller Norrköping. Eftersom Fabian Philip var verksam inom textilindustrin och producerade en för örlogsstaden Karlskrona mycket viktig produkt, nämligen segelduk, fick han emellertid dispens i form av ett kungligt tillstånd. På generalamiral Henrik af Trolles initiativ undantogs han från reglementet och fick 1811 möjlighet att köpa Afvelsgärde. Fabian Philip startade 1785 Karlskronas första judiska församling och han ligger begravd på Karlskronas judiska begravningsplats i en familjegrav.

Trädgården och parken

Landskapet runt Karlskrona har en intressant trädgårdshistoria kopplad till de storgårdar och den mangårdsbebyggelse som växte fram under 1700-och 1800-talen. Få av dessa trädgårdar finns idag kvar, och av dem som återstår utmärker sig Afvelsgärde särskilt, då anläggningen är

⁶ Génétay & Lindberg

ovanligt välbevarad. Gården har även med sin historiska koppling till Lyckå slott, betydligt äldre bakgrund än många andra storgårdar, även om gårdsläget ändrats. Till skillnad från många samtida anläggningar har park- och trädgårdar vid Afvelsgärde anlagts på ett sådant sätt att äldre strukturer bevarats. Landskapsparken vid Afvelsgärde utformades exempelvis under sent 1700-tal, vid sidan av formträdgården. Inte heller 1800- och 1900-talets trädgårdar har påverkat befintliga anläggningar och strukturer i större omfattning, då de framförallt anlagts i närheten av huvudbyggnaden och andra hus vid gården. Under det sena 1900-talet fram till idag har också få förändringar utförts i park och trädgårdar, med undantag av byggnationen av E22 genom den södra delen av landskapsparken som haft stor påverkan. De övergripande trädgårdshistoriska värdena innefattar alltså både att anläggningen representerar en del av den rika trädgårdskultur som funnits vid storgårdarna runt Karlskrona, och de olika tiderna som finns representerade och som utgör ett pedagogiskt och välbevarat tvärsnitt av svensk trädgårdshistoria. Trädgårdar, landskapspark, byggnader, vägar, och landskap bildar tillsammans en värdefull helhet, som samspelar genom historien.

Formträdgården

Troligen är formträdgården uppförd omkring 1750, men den kan även vara något äldre. Trädgården avspeglar 1700-talets symmetriska och rätvinkliga trädgårdsideal och paralleller kan dras till närliggande trädgårdar från denna tid. Tilläggen i trädgården under 1800-talet och 1900-talet har varit få, vilket är ovanligt. Dessa begränsas framförallt till några rabatter med perenner och lökväxter från 1900-talet utmed stödmuren i trädgårdens mitt, en del återplanteringar som utförts av nya fruktträd, samt de nya planteringarna med buxbom med mera, som utfördes omkring år 1900 i den norra delen. Förändringar i trädgården har alltså rört relativt få tillägg, istället har dessa främst handlat om förenklingar av trädgårdens innehåll för att underlätta skötseln, såsom borttagning av gångsystemet och några häckar/nyttodlingar. De bevarade murarna är mycket värdefulla för förståelsen av trädgårdens äldsta uppbyggnad och rumslighet. Trädgårdens form och storlek framträder tydligt tack vare dessa, vilka avgränsar anläggningen mot väster och söder. Det finns även en stödmur i trädgårdens mitt i öst-västlig riktning som delar trädgården i två terrasser. Murarna avspeglar det omfattande arbete som lagts ned vid anläggandet av trädgården, och som inbegripit både schakt- och fyllnadsarbeten liksom mödosamt murningsarbete. Eventuellt har även bergschakt krävts vid anläggandet. Tidigare har gångvägarna markerat trädgårdens symmetri, med 8 kvarter och mittaxel. Dessa är idag borta vilket gör att trädgårdens formspråk idag inte är lika tydligt som tidigare, fortfarande framträder dock mittaxeln som förstärks av vegetationen, och som utgjort trädgårdens ryggrad. Formträdgården innehåller ett kulturhistoriskt mycket värdefullt växtmaterial. På de två terrasserna, växer flera äldre päron-, äppel-, plommon och körsbärsträd. Dessa träd är inte samtida med trädgårdens anläggande, men avspeglar traditionen hur fruktträd inordnades i 1700-talets formträdgårdar, där nytta och estetik ofta samsades. De raka raderna med krusbär är mycket gamla och finns med på fotografier från slutet av 1800-talet. Krusbären utgörs av äldre sorter varav många inte finns i handeln längre och har därför ett mycket stort bevarandevärde. Utöver detta växtmaterial finns även två äldre avenbokar som bildar en port till lusthuset i söder av högt värde, samt en äldre hästkastanj i norr. I buskskiktet utmärker sig även buxbomshäckarna och de två buxbomsrundlarna i norr. Denna del av trädgården är anlagd i slutet av 1800-talet, och med en gestaltning av prydsträdgård.

Landskapsparken

Liksom formträdgården är landskapsparkens exakta ålder svår att bestämma. Sannolikt är den anlagd omkring 1790 när ägaren Carl Gustaf Thornqvist (1757-1808) genomförde omfattande ombyggnationer av byggnaderna vid Afvelsgärde. De övervägande inhemska trädslagen i landskapsparken gör att den kan kopplas till gestaltningen i de tidigaste landskapsparkerna som hade den svenska naturen som utgångspunkt.

Ett stort värde i landskapsparken vid Afvelsgärde är att den är en tydlig representant för det sena 1700-talets/tidiga 1800-talets naturinspirerade parkideal. Här återfinns många av de inslag som i samtida litteratur pekades ut som värdefulla vid anläggandet av en landskapspark; vatten, kuperad terräng, blickfång i form av stenblock, utblickar och platsbildningar. Intressant är hur gångsystemet (som i samtida anläggningar ofta inte innehöll en enda rak sträckning) på Afvelsgärde innehåller två mycket raka gångvägar som planterades med avenbok i täta rader på båda sidor (idag skogslönn intill den östra). Denna typ av lövgångar var betydligt mer vanliga inslag i de äldre formträdgårdarna, vilket gör dem särskilt intressanta. Eventuellt kan dessa sträckningar vara spår av en äldre anläggning, samtida med formträdgården. I övrigt har gångvägarna varit böljande i landskapsparken. Gångsystemet går fortfarande att ana även om de numera är övervuxna med fältskikt. Andra värdefulla inslag är de tre platsbildningarna som finns bevarade. Den runda platsen i parkens mitt, som är arrangerad runt ett vårdträd i form av en äldre lind, bär spår av jordvallar. Dessa kan ha utgjorts av torvbänkar att sitta på och är därför mycket intressanta. De två utsiktsplatserna som idag ligger söder om E22, bär liksom platsen i parkens mitt spår av en ovanlig gestaltning. Utsiktsplatsen i sydvästra hörnet innehåller murar som delvis är raserade och som tidigare ramade in ytan och utgjort sittplatser. Den andra platsbildningen påminner om den i parkens mitt, men är mindre. Trädet i mitten är här en hästkastanj som bär spår av omfattande beskärning. Vattendraget som rinner i söder har idag förlorat sin forna utformning med tre dammar, men utgör ändå ett blickfång, om än försvagat. Den lilla murade tunneln som leder vattnet under infartsvägen är i sin tur ett värdefullt äldre spår som visar på äldre murteknik.

I landskapsparken finns flera stenmurar från olika tider. Utmed den västra ytterkanten av parken löper en stenmur, troligen äldre än parken, som markerar gränsen till tidigare hagmark. Det finns även murrester söder om vattendraget, samt en yngre stenmur som anlagts utmed gränsen till E22 när denna väg byggdes. I öster möter formträdgårdens murar parken, vilket skapar en tydlig gräns mellan dessa. Trädskiktet har stor betydelse för upplevelsen när man promenerar inne i landskapsparken. Spelet mellan skugga och ljus och de kontraster som byggs upp av trädens olika karaktär skapar variation och spänning vilket var ett centralt tema i landskapsparkerna. De inhemska träden som bok, lönn, ask och lind, har alla en egen karaktär, och några avvikande trädslag som tuja och lärk bidrar ytterligare till variationen. De sistnämnda trädslagen visar även hur man under 1800- och tidigt 1900-tal kompletterat trädskiktet med för tiden ovanliga och exotiska inslag som introducerades i Sverige vid denna tid. Även busk- och fältskikt innehåller värdefull vegetation med vårflor. På några håll har småbladig vintergröna brett ut sig i stora mattor, men övervägande rör det sig om inhemska arter i fält och buskskikt.

Trädgården närmast huvudbyggnaden

Söder om huvudbyggnaden finns idag rester av den trädgård med rundade planteringar som anlades mellan år 1880 och år 1909, under Elise Rubens tid. Tydliga paralleller kan än idag dras mellan denna trädgård och samtida mönsterplaner i tysk och engelsk stil.

Området är en visuellt viktig plats då planteringar och formspråk skapar inramning till huvudbyggnaden och flygeln. Denna trädgård utgör även en viktig entré innan landskapsparken tar vid. Spåren efter den tidigare trädgården är på några håll borta, de slingrande grusgångar som tidigare anslöt till landskapsparkens gångsystem, är exempelvis idag igenlagda.

Ett mycket värdefullt inslag i trädgården närmast huvudbyggnaden är rundeln i den öppna grusytan söder om huset, som pryds av en urna med agave, likt fotografier från tidigt 1900-tal. Just en blomsterplanterad rundel är ett inslag som har en lång tradition vid äldre gårdar. Denna var ofta entréns viktigaste smycke med påkostade utsmyckningar i form av snäckor, urnor, solur, sommarblomsplanteringar med mera. Vattenspegeln med fontänen som är samtida med rundeln, finns också kvar och utgör ett värdefullt blickfång, även om den idag saknar vatten. Ytterligare en urna står placerad på en piedestal nedanför höjden öster om huvudbyggnaden och två kolonner med urnor markerar fortfarande entrén till huvudbyggnaden likt fotografier från 1907. Denna lösa utrustning återspeglar den rika dekoration som fanns i trädgården under tidigt 1900-tal och som var viktiga inslag i stilträdgårdarna, där prydnadsvärdet sattes i främsta rummet. Rabatterna i gräsyterna som innehöll utplanteringsväxter har under 1900-talet lagts igen, liksom grusgångarna som ledde mot landskapsparken. Däremot finns rabatten utmed huvudbyggnadens södra fasad kvar och det eleganta vildvinet på fasaden som syns på flera äldre fotografier. Ytterligare värdefullt växtmaterial utgörs av de gamla syrenbersåerna i söder, en gammaldags ros som växer i en av gräsyterna, exemplar av rododendron och friväxande syrener, samt planteringar med funkia utmed den norra fasaden. Dessa växter bevarar och återspeglar prydnadskaraktären som tidigare funnits runt huset med blomning och varierande bladkaraktär och uttryck. I trädskiktet utmärker sig en hästkastanj som syns på de äldre fotografierna. I området runt huvudbyggnaden finns äldre stödmurar och trappor, dels vid den mindre höjden i öster, dels vid höjdpartiet i väster som terrasserats, som visar på hur mer svårtillgängliga ytor tagits i anspråk och införlivats i trädgården.

Övriga trädgårdar

Trädgården vid förvaltarbostaden från 1857 är samtida med huset och ser i dag i stort sett likadan ut som på bilder från 1900-talets början. Öster om byggnaden breder en öppnare gräsyta ut sig liksom tidigare och spaljéträd växer mot fasaden. Värdefullt växtmaterial utgörs framförallt av de spaljerade fruktträden och en välvuxen och tät ligusterhäck som skapar en tydlig och välskött inramning. Av nyttodlingarna som tidigare funnits intill övriga byggnader finns idag inga spår och det tidigare bärlandet intill förvaltarbostaden är också borta. Höjdpartiet i väster innehåller flera kulturväxter och exotiska träd som valnöt och robinia. Dessa inslag tillsammans med murar och trappor liksom spår av vägar avspeglar att området nyttjats som trädgård.

Byggnaderna

Mangårdsbyggnaden

Den befintliga mangårdsbyggnaden är till största del uppförd i början av 1800-talet men det finns delar kvar av en äldre byggnad från första halvan av 1700-talet som har integrerats i den nuvarande byggnaden.

Från 1700-talet finns bevarade ritningar av en byggnad med sexdelad plan och sal utbyggd mot norr. Byggnaden var timrad och hade en hög frontespis på den södra fasaden. Den byggnaden ersatte en äldre mangårdsbyggnad om vilken inget är känt.

Mangårdsbyggnaden är kulturhistoriskt värdefull på grund av dess arkitekturhistoriska värde. Byggnaden är ett fint exempel på nyklassicism. Sjömilitären Thornqvist köpte gården 1793 och låg bakom omgestaltningen av flera av gårdens byggnader, inklusive mangårdsbyggnaden. Det är inte känt vem som ursprungligen ritade den nuvarande byggnaden men Thornqvist hade goda kontakter till arkitekter och fortifikatörer vid flottan i Karlskrona. Byggnadens höga arkitektoniska värde utgörs framförallt av fasadernas unika utformning och den ovanliga planformen.

Byggnaden har kontinuerligt använts som privatbostad och har genom åren genomgått en rad förändringar. I början av 1900-talet genomfördes en omfattande omgestaltung av mangårdsbyggnaden. Bland annat byttes samtliga fönster ut. Senare har delar av byggnaden moderniserats ytterligare och vissa ytskikt har bytts ut. Taket täcks idag av korrugerad plåt och samtliga fasader är målade med alkydolfärg. Dessa är moderna material som drar ner byggnadens kulturhistoriska värde. Det finns emellertid ett stort värde i den intakta fasaden från ombyggnaden under 1902-1904, vilken inspirerades av mangårdens utseende 1793 med dess nyklassicistiska uttryck. Värdet ligger i detaljerna som listverk och dekorationer. Det är av största vikt att dessa bevaras och underhålls på ett sätt som säkrar deras tekniska livslängd. Interiören har förändrats i takt med att gården skiftat ägare, senast när den nuvarande ägaren flyttade in med sin familj och tog över efter en tidigare generation. Förändringarna har emellertid varit förhållandevis små och många rum har kvar en ursprunglig karaktär. På bottenvåningen finns de representativa rummen i vilka man hållit middagar och fester och tagit emot gäster. Ovanvåningen rymmer den privata delen av huset med sovrum och garderober. Huset används på samma sätt idag och matsalen och salongerna samt flera andra rum på bottenvåningen är tämligen orörda. Vid ett generationsskifte på 1960-talet målades stora delar av interiören på bottenvåningen. Många dörrar och snickerier såsom lister och omfattningar, fick då ny färg. I samband med den renoveringen byttes även många tapeter ut. De flesta brädgolv har slipats och lackats, troligen även under 1960-1970-talen. Det finns emellertid rum som lämnats orörda. Rum 111 har tidigare använts som kontor och är fortfarande inrett som sådant. Det är orört sedan den senaste ombyggnationen och har kvar sin tidiga 1900-talstapet och skurgolv. Rummet har en dörr mot öster som bytts ut mot en modern dörr. Rummet har ett mycket högt kulturhistoriskt värde.

Övriga rum med högt kulturhistoriskt värde i mangården är den blå salongen, rum 108, och matsalen, rum 107. Dessa rum är tämligen oförändrade så när som färgsättningen och färgtypen

på snickerier och dörrar, vilka förändrades på 1960-talet. Panoramatapeten som klär väggarna i rum 108 har ett högt kulturhistoriskt värde som bidrar starkt till rummets och hela interiörens karaktär.

Rum 107 har en öppen spis med en front klädd med ett arbete av italiensk marmor. Detta skulle kunna vara ett importerat 1500-talsarbete som en av mangårdens tidigare ägare, Thornqvist, tagit med sig från en av sina resor på medelhavet. Den har således både ett arkitekturhistoriskt värde och bidrar med ett personhistoriskt värde och en berättelse till gården. I motsatt hörn finns en pendang som speglar spisen såsom var brukligt under renässansen.

Rummen är båda en väl sammansatt helhet som är ett fint exempel på en högre ståndsmiljö från tidigt 1900-tal, med inslag från den gamla mangårdsbyggnaden, såsom spisarna och tapeten. I rum 108 har dessutom dörrarnas ursprungliga ådringsmålning bevarats.

I övrigt är interiören relativt välbevarad. Den ursprungliga rumsindelningen är intakt så när på de senaste förändringarna som gjordes vid den senaste renoveringen 2012 då grovköket inreddes och köket gjordes om helt. Förändringarna bestod i att en serveringslucka mellan matsalen och köket sattes igen och ett rum som tidigare användes till förråd gjorts om till ett modernt badrum. Golv- och taklister, dörrar samt dörr- och fönsterfoder är bevarade i de flesta andra utrymmen. Alla ytterdörrar är utbytta till moderna utom källardörren.

Ekonomibyggnader

Afvelsgårde gård är en komplex sammansättning av olika byggnader som alla fyllt en funktion under tiden då det bedrevs lantbruk. Byggnaderna är från olika tider och vissa har genomgått avsevärda förändringar i takt med att de anpassats efter en förändrad verksamhet. Idag används byggnaderna främst till hästhållning och veterinärmottagning samt de funktioner som är förknippade med respektive verksamhet. De flesta ekonomibyggnaderna är uppförda under 1800- och 1900-talen och många har moderniserats. Det finns emellertid vissa undantag som utgörs av byggnader som av olika skäl lämnats mer eller mindre orörda. Dessa byggnader har ett högt kulturhistoriskt värde och skall i möjligaste mån bevaras så att detta värde inte försvinner. Det rör sig i första hand om magasinet och mangelboden som båda är i tämligen ursprungligt skick. Mangelboden är förvisso inte äldre än från omkring 1900 men fasaderna är i tämligen orört skick och ett fint exempel på en enkel men ändå omsorgsfullt gestaltad ekonomibyggnad i en mangårdsmiljö. Magasinet byggdes 1836 och är uppfört i en ovanlig blandning av skiftesverk och timring där ovanvåningen är timrad och bottenvåningen uppförd i skiftesverk. Det kulturhistoriska värdet hos ekonomibyggnader ligger emellertid på ett mer övergripande plan. Anläggningen och byggnadsbeståndet som helhet berättar, trots att många av byggnaderna genom åren fått en ny funktion, om hur en stor lantbruksanläggning kan ha fungerat. Det är mycket positivt att byggnaderna används idag eftersom det är en viktig förutsättning för deras bevarande.

Trädgårdspaviljongerna

Trädgårdspaviljongerna är troligen uppförda under tidigt 1800-tal och är möjligen flyttade från sina ursprungliga platser. Det finns uppgifter om att parken tidigare haft fyra lusthus men det är okänt var dessa ursprungligen varit placerade. Inte mycket är känt om dessa byggnader. Deras formspråk är aningen eklektiskt och alla är troligen ombyggda till viss del. De har emellertid ett mycket högt kulturhistoriskt värde eftersom de är en viktig del av formträdgårdens helhet och gården i stort. De är också tämligen unika i sitt slag i Blekinge. Den öppna planformen är generellt ovanlig i Sverige där klimatet ofta föranlett konstruktioner som erbjudit ett skydd mot elementen. Att dessa sirliga byggnader av trä har överlevt är anmärkningsvärt och det är av högsta vikt att underhållet av dem i framtiden sker lika varsamt och med samma respekt för deras kulturhistoriska värde som hittills skett.

Målsättning och utveckling

Trädgårdarna och parken

Målsättningen med skötsel och åtgärder i park och trädgårdar är att bevara de olika delarnas värden. Genom århundradena har förändringar och tillägg i anläggningen utförts med stor hänsyn till befintliga äldre strukturer och vegetation vilket lett fram till den välbevarade miljön som finns idag, där så många olika epoker inom trädgårdshistorien finns representerade. Genom att vidhålla detta förhållningssätt kan miljön även fortsättningsvis bevaras för framtida generationer. I åtgärdsbehoven föreslås ett antal större restaureringsprojekt som syftar till anläggningens långsiktiga bevarande och för att stärka tidigare värden. Dessa utförs som separata projekt och innefattar;

- Återskapandet av vattenspeglar i söder.
- Restaurering av gångvägar i formträdgården.
- Trädgårdsarkeologisk undersökning av jordvallarna runt linden inne i landskapsparken.
- Gallring för att släppa in ljus till lövgångarna.

Byggnaderna

Den övergripande målsättningen för Afvelsgårde gård är att fortsätta driva den på ett sätt som är hållbart både ur ekonomisk synpunkt och som bidrar till att gårdens kulturhistoriska värden förvaltas för kommande generationer.

Den nuvarande fastighetsägaren planerar flera åtgärder som syftar till att modernisera och anpassa utrymmen i ekonomibyggnader för att de bättre skall motsvara sin funktion. Det gäller framför allt byggnaderna som idag används till veterinärmottagning och kontorslokaler. Dessa byggnader är redan till stor del ombyggda och delvis helt moderniserade invändigt.

Byggnaderna har delvis stora underhållsbehov. Det finns även planer på att vagnslidret ska isoleras för att kunna användas till annan verksamhet än enbart förvaring som i dagsläget. Ett projekt bör även vara att riva den nuvarande lutan och återuppbygga den likt den befintliga, då den är i så pass dåligt skick att den i dagsläget inte går att använda.

Vad gäller mangårdsbyggnaden så är byggnaden interiört i gott skick. Det finns emellertid åtgärder som fastighetsägaren ämnar vidta för att förbättra klimatet i byggnaden. Då det inte längre eldas i de flesta kakelugnar och eldstäder är uppvärmningen med hjälp av äldre radiatorer inte längre tillräcklig. För att skapa ett bättre inomhusklimat skall trossbottnar byggas under de rum längst norrut som saknar sådan. Nya element skall installeras i de rum som idag saknar radiatorer. Detta gäller rum 108, 109 och 111.

Då väg E22 ligger strax söder om formträdgården blir ljudnivån i mangården hög, speciellt under vintern. I syfte att minska bullernivån önskar fastighetsägaren sätta in moderna fönster i några av sovrummen på ovanvåningen som vetter mot söder. Mangelboden skall på sikt restaureras och tas i bruk. För att kunna göra byggnaden funktionell som t.ex. övernattningsrum eller liknande, måste den isoleras och förses med el, vatten och avlopp.

Skyddsföreskrifter

Nedan följer en redogörelse för de lagparagrafer som är aktuella för anläggningen, dess trädgård samt park.

Kulturmiljölagen (1988:950)

I Kulturmiljölagens (SFS 1988:950) 3 kapitel behandlas byggnadsminnen och vad ett sådant kan omfatta.

2 § När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras. Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Lag (2000:265). Det är med andra ord i skyddsbestämmelserna, som formulerats i byggnadsminnesförklaringen (Länsstyrelsen Blekinge län, Dnr 432-3198-12) som byggnadsminnets konkreta skyddsbestämmelser definieras.

Om fastighetsägaren vill vidta åtgärder som strider mot byggnadsminnet krävs ett tillstånd från Länsstyrelsen. De har, i enlighet med KML 3 kap 14 §, rätt till att ge tillstånd till sådana ändringar om särskilda skäl föreligger.

Plan- och bygglagen (2010:900)

Byggnadsminnet omfattas av varsamhetsbestämmelserna och förbud mot förvanskning som definieras i plan- och bygglagen PBL 8 kap 13 § och 14 §: 13 §: "En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas." 14 §: "Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper som avses i 4 § i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras."

Varsamhetskravet i PBL innebär att det skall tas hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värde i det löpande underhållet och vården av byggnaden. Ett byggnadsminne har ett högt kulturhistoriskt värde och en del av vårt gemensamma kulturarv som skall förvaltas och vårdas på ett sätt så att dess värden bevaras åt kommande generationer. Planläggning och bygglov hanteras av kommunen och skall ske med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden så att dessa bevaras. I tätbebyggt område säkerställs de kulturhistoriska värdena i detaljplan och på landsbygden i områdesbestämmelserna.

Miljöbalken (1998:808)

I 7 kap. 11 § behandlas biotopskyddsområden, i vilka åtgärder utan tillstånd inte får orsaka skador på naturmiljön. Stenmurar i odlingslandskap och enkla eller dubbla alléer med minst fem lövträd där majoriteten är uppvuxna omfattas av ett generellt biotopskydd. Avverkning som ämnar förebygga akuta skador eller bevara gårdens funktion eller utveckling hindras inte av

skyddet. Avverkade träd bör dock ersättas. Länsstyrelsen sköter hanteringen av frågor och ärenden. I de fall där det finns fridlysta arter inom byggnadsminnet gäller artskyddsförordningen (2007:845) förordningen omfattar dels de arter som skyddas enligt EU:s fågeldirektiv och habitatdirektiv, dels vissa andra vilt levande arter som är hotade i Sverige.

Generella vårdkrav

Trädgårdarna och parken

De generella vårdkraven ska ligga till grund för både planeringen och den dagliga verksamheten gällande Afvelsgårdes trädgårdar och park.

Det bör finnas en vaksamhet mot små förändringar, vilka över tid kan skapa konsekvenser för helheten. Åtgärder som medför en förändring av träd- och buskmaterial är tillståndspliktiga hos länsstyrelsen. Nya tillskott, kompletteringar och eventuella rekonstruktioner bör dokumenteras på ett sådant vis att de går att skilja från bevarade originalpartier i trädgårdarna och parken samt utföras på ett sätt som representerar sammanhanget.

För att trädgårdarnas och parkens värden ska upprätthållas måste de skötas. Om skötselintervallerna blir för långa finns en stor risk att de kulturhistoriska och biologiska värdena sänks eller helt försvinner. Träd, planteringar, häckar och gräsytor måste kontinuerligt skötas för att undvika en underhållsskuld.

Träd som besitter höga värden och är särskilt skyddsvärda får inte avverkas om alternativ finns. Vid fall då denna typ av träd dör eller absolut måste avlägsnas till följd av säkerhetsaspekter skall de i högsta grad tillvaratas för att gynna den biologiska mångfalden.

Byggnaderna

Vid vård- och underhållsåtgärder gäller generellt att de ska utföras varsamt med minsta möjliga åverkan på gårdens byggnader. En riktlinje är att befintliga material ska behållas i största mån. Vid eventuella skador ska materialen ersättas med likvärdiga, i utförande lika befintligt. I vissa fall kan det dock vara nödvändigt att byta ut material, exempelvis om dessa är ohälsosamma eller skadliga för byggnaden. I sådana fall är det ibland möjligt att t.ex. frilägga tidigare färglager eller byta till ett material från ett tidigare skede i byggnadens historia. Vid denna typ av åtgärd krävs tillstånd från länsstyrelsen och att konsekvensanalys och förundersökningar genomförs innan. Arbetet ska även dokumenteras ordentligt innan och efter insatsen.

För att undvika stora och dyra skador bör regelbundet underhållsåtgärder samt besiktningar utgöras. Underhållet ska även sträva efter att tillvarata byggnadernas kulturhistoriska värden. Materialval och utförande ska ske på ett sådant vis att de lever upp till byggnadsminnesbeslutets skyddsföreskrifter. Vid mer betydande underhållsåtgärder krävs tillstånd från länsstyrelsen. Detta gäller alla åtgärder som på något sätt förändrar byggnaderna och påverkar deras kulturhistoriska värden. Reversibla lösningar bör eftersträvas vid förändringar för att göra det möjligt att återställa till ursprungligt utseende och de bör utföras med traditionella material och metoder. Sedvanliga underhållsarbeten kräver normalt inte tillstånd.

Vid underhåll av byggnaderna bör man generellt tänka på att:

- Undvika fabriksmålade plåtar. När färgen lossnat efter några år är de svåra att måla om så att färgen fäster och därmed svåra att underhålla i det långa loppet.
- Undvika alkydolfärg, akrylatfärg eller "vattenbaserad oljefärg" och istället använda linolfärg av god kvalitet. Även om det tar längre tid att måla och kräver fler strykningar

håller färgen längre om den är rätt applicerad och förlänger träets livslängd och minskar därmed underhållsbehovet på lång sikt.

- Underhålla målade ytor med befintlig färg. När de byts ut bör dock nya trädelar målas med antingen äkta trätjära, falurödfärg (utan tillsatser av olja) eller traditionell linoljefärg.
- Ytskikt som är målade med moderna färger som alkydolfärg, akrylatfärg eller liknande går inte att måla över med linoljefärg utan måste tas bort i sin helhet innan man kan byta färgtyp.

Källförteckning

Arkiv

Landsarkivet i Lund – Rubenska släktarkivet Karlskrona kommunarkiv

Blekinge museums arkiv

Handlingar förvarade på Afvelsgärde

Tryckta Källor

Offerman, Ove, Lyckeby i svunnen tid - Några kapitel ur ett gammalt samhälles historia, Lyckeby Trafikförening, Karlskrona, 1953

Stenholm, Leifh, Berättelsen om Blekinge: gränser i ett gränsland, Vekerum, Olofström, 2009

Swahn, Bo, Kungshuset i Karlskrona, Riksbyggen, Stockholm, 1992

Génétay, Cissela & Lindberg, Ulf, Plattform Kulturhistorisk värdering och urval [Elektronisk resurs]: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2014

Otryckta Källor

Byggnadsminnesförklaring av Afvelsgärde gård i Lyckeby på fastigheten Afvelsgärde 1:1 i Karlskrona kommun, Länsstyrelsen Blekinge län, 2015, Dnr: 432-3198-12

Park- och bebyggelseutredning Afvelsgärde gård, Afvelsgärde 1:1, Karlskrona kommun, Blekinge län, Sven Plasgård och Ivar Wenster, Ankdammen konsult, Rapport 2013: 45

Byggnadsminnesutredning, Länsstyrelsen i Blekinge Län, 2016

Muntliga Källor

Edvard Ruben, fastighetsägare

Bilagor

Bilaga 1: Byggnadsminnesbeslut

Bilaga 2: Fotografier på interiören i mangården

Bilaga 3: Fotografier på mangården, ekonomibyggnader och trädgårdspaviljongerna

Bilaga 4: Historiska fotografier

Bilaga 5: Lignoser/Sortbestämning

Länsstyrelsen Blekinge

SE- 371 86 Karlskrona
Telefon: 010-224 00 00
E-post: blekinge@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/blekinge

Rapporter Länsstyrelsen Blekinge län ISSN 1651-8527